

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2024 / liepa

*Miškininkystė be miškininkų arba
Kas „rūpinasi“ mūsų miškais?*

*Prof. dr. A. Augustaičiui –
IUFRO apdovanojimas*

*Suomijos miškai
ir jų tvarkymas*

DIDELIAIS KIEKIAIS SUPERKAME BERŽO RAŠTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el. paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besilksintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

4 Kronika

Aktualijos

- 6** Miškininkystė be miškininkų arba
Kas „rūpinasi“ mūsų miškais?
- 8** Valstybės dieną – pažintis su Dzūkijos miškais
- 10** Prof. dr. A. Augustaičiui – IUFRO apdovanojimas
- 11** Lietuvos miškuose audra pažeidė apie 80 tūkst. medžių

Miškininkystė

- 12** Suomijos miškai ir jų tvarkymas

- 15** E. BARTKEVIČIUS,
V. VILIMAS,
J. MINGAILA.
Beržų sulos gavybos ir realizacijos Lietuvoje galimybių tyrimai

Augalų ligos

- 18** B. GRIGALIŪNAITĖ,
D. BUROKIENĖ.
Augalų džiūtis miesto sąlygomis

Švietimas

- 20** VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakulteto absolventams įteikti diplomai

Jubiliejus

- 22** A. RUTKAUSKAS.
Miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ 10-metis

Miško flora ir fauna

- 24** S. PALTANAVIČIUS.
Lietuvos miškų paukščiai. Juodasis čiurlys (*Apus apus*)
- 25** Lietuvos miškų žvėrys. Sicista (*Sicista betulina*)

Laisvalaikio kūryba

- 26** J. VITKAUSKAITĖ.
Balsai vingiorykščių pievoje

Atradimai

- 28** E. JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA.
Nuo kalnų iki pakrantės. Ožkos ir gyvenimo vertybės.
- 30** E. RIEPŠAS.
Nepažintiosios Rusijos Sibiras

Nauji leidiniai

V. RIBIKAUSKAS.
Leonardas Kairiūkštis. Miškininkas, mokslininkas, mokslo organizatorius, visuomenės veikėjas

Medžioklė

- 32** V. RIBIKAUSKAS.
Paukščių medžioklės prisiminus

Laisvą minutę

- 34** Kryžiažodis

MIELAS SKAITYTOJAU,
žurnalą „Mūsų girios“ galima užprenumeruoti likusiems 2024 metų mėnesiams:

- Internetu - www.musu-girios.lt;
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rmondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616;
- Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

- 1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur;
su nuolaida:
1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

Kursių nerijoje. VYTAUTO KNYVOS nuotrauka

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2024 m. liepa, Nr. 7 (915)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius
Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt
rimondas@musu-girios.lt
rimondas.vasiliauskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliauskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,
rimondas.vasiliauskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius
www.standart.lt

Tiražas 510 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine
Editor-in-chief R. Vasiliauskas
PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,
LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų
dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką
redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Liepos 1 d. Aplinkos apsaugos departamentas pradeda vykdyti Tarptautinių atliekų vežimo kompetentingos institucijos funkcijas. Anksčiau ši veiklos sritis buvo priskirta Aplinkos apsaugos agentūrai. Nuo šiol departamentas vykdys ir Lietuvos Respublikos siunčiančiosios, paskirties, tranzito kompetentingos institucijos ir korespondento funkcijas. Atsakys už tarptautinių atliekų vežimų leidimų išdavimą bei kontroliuos, ar pranešėjai, atliekų tarptautinius vežimus organizuojantys asmenys, atliekų gavėjai laikosi 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1013/2006 nustatytų reikalavimų atliekų vežimui.

Liepos 1 d. pradėta aplinkosaugos akcija „Poilsiauk atsakingai“, kuri tęsis iki pat vasaros pabaigos (rugpjūčio 31 d.). Ši akcija skirta priminti gyventojams, kad ilsėdamiesi gamtoje saugotų vandens telkinius, pakrantes, miškus ir atsakingai elgtųsi saugomose teritorijose. Mėgstamas poilsis ir pramogos gamtoje neatsiejamas nuo atsakingo elgesio ir aplinkos apsaugos pagrindinių taisyklių, kad būtų apsaugoti laukiniai gyvūnai, augalai ir išsaugota tvarkinga aplinka būsimiems apsilankymams.

Akcijos „Poilsiauk atsakingai“ metu aplinkosaugininkai tikrins vandens telkinius, kaip poilsiautojai laikosi aplinkosaugos reikalavimų plaukiodami plaukiojimo priemonėmis. Be to, ypatingas dėmesys bus skiriamas vandens telkinių pakrantėms, miškams ir saugomoms teritorijoms.

Liepos 2 d. Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA) paskelbė kvietimą mokslo ir studijų institucijoms, vykdančioms mokslinę ir (ar) mokomąją miškotyros, ekologijos ar aplinkotyros krypčių veiklą, teikti paraišką miškų mokslo tiriamųjų ir eksperimentinių darbų įgyvendinimui. Iš viso šiai paramos priemonei iš valstybės biudžeto skiriama 200 tūkst. eurų.

Parama teikiama siekiant kurti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros pagrindus, skirtus stiprinti atsparumą klimato kaitos padariniams, didinti šalies miškingumą, racionaliau naudojant jos miškus ir vystant pažangią bei gamtai artimą miškininkystę. Dotacijos suma vienam mokslo darbui negali viršyti maksimalios 100 tūkst. eurų sumos.

Finansavimas bus skiriamas naujiems ar tęsiamiems miškų mokslo tiriamiesiems ir eksperimentiniams darbams pagal Aplinkos ministerijos nustatytas prioritėtines 2024 m. miškų mokslo darbų temas:

1. „Lietuvos miškuose augančių pagrindinių medžių rūšių miško dauginamosios medžiagos įvežimo iš kitų Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių, dalyvaujančių EBPO miško dauginamosios medžiagos sertifikavimo schemeje, arba šalių,

kurių miško dauginamoji medžiaga atitinka reikalavimus, lygiaverčius taikomiems Europos Sąjungoje, galimybių ir geografinių ribų nustatymas, atsižvelgiant į aplinkos sąlygas ir klimato kaitos prognozes“;

2. Mokslo studija „Miško želdynų ir kultūros paveldo objektuose esančių želdynų apsaugos, tvarkymo moksliniai ir praktiniai pagrindai bei jų aprobacija Lietuvos tautinio atgimimo ažuolyno pavyzdžiu“.

Liepos 3 d. Valstybinė miškų tarnyba ir Vytauto Didžiojo universitetas pasirašė sutartį, kuri atvers galimybes naujam bendradarbiavimui, socialinei partnerystei plėtojant su miškais susijusius mokslus ir inovacijas bei jų praktinį diegimą miškų valdyme. Šį dokumentą pasirašė šiuo metu direktoriaus funkcijas vykdantis Valstybinės miškų tarnybos (VMT) direktoriaus pavaduotojas dr. Albertas Kasperavičius ir Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektorius prof. hab. dr. Juozas Augutis.

Liepos 11 d. Seimas priėmė Želdynų įstatymo pataisus, kurios įpareigoja tam tikrais atvejais informuoti savivaldybes apie ketinamus šalinti medžius. Taip pat patikslintos nuostatos, reglamentuojančios želdinių atkuriamosios vertės kompensacijos apskaičiavimo išimtis ir šių lėšų naudojimą, informacijos apie želdynų projektų rengimo vadovų ir nepriklausomų želdynų bei želdinių ekspertų atestatus pateikimą, nepriklausomų želdynų ir želdinių ekspertų atestavimą, želdinių inventorizavimą.

Įstatymo pakeitimais įteisinta, kad norint pašalinti energetikos objektų apsaugos zonose augančius saugotinus želdinius, būtinas savivaldybės leidimas. Nustatytas reikalavimas apie ketinimą šalinti nustatytų matmenų medžius, augančius ne tik energetikos objektų, bet ir visų požeminių inžinerinių tinklų apsaugos zonose, pranešti savivaldybės vykdomajai institucijai.

Liepos 15 d. įsigaliojo birželį Seimo patvirtinto Klimato kaitos valdymo įstatymo naujos redakcijos dauguma nuostatų, kuriomis į nacionalinę teisę perkeliama ir įgyvendinama naujai priimtų Europos Sąjungos „Fit for 55“ teisėkūros paketo teisės aktų nuostatos. Šis ES teisės aktų paketas skirtas klimato kaitai švelninti ir sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį 55 proc. iki 2030 m. bei pasiekti, kad 2050 m. Europa taptų pirmuoju pasaulyje klimatui neutraliu žemynu.

Įstatyme nustatyti sugriežtinti ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ES ATLPS) reikalavimai, išplėstas šios sistemos taikymas jūriniam transportui, o nuo 2027 m. ir pastatams, kelių transportui bei papildomiems sektoriams.

Numatytos ŠESD mažinimo tikslų ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose ir Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriaus anglies dioksido absorbentų tikslų vykdymo lankstumo priemonės.

Liepos 15 d. Valstybinės miškų tarnybos duomenimis, Šalčininkų rajono savivaldybės teritorijoje dėl miškų kenkėjo – žievėgraužio tipografo pažeidimų išdžiūvusių ir džiūstančių eglės medynų tūris sudarė 25,7 tūkst. kubinių metrų ir viršijo stichinės nelaimės ribą. Dėl to šios savivaldybės teritorijoje Aplinkos ministerija paskelbė stichinę nelaimę miškuose, kuriuose pradedamos taikyti specialiosios apsaugos ir stichinių nelaimių padarinių šalinimo miškuose priemonės.

Birželių stichinė nelaimė buvo paskelbta Kazlų Rūdos ir Vilniaus rajono savivaldybių teritorijose.

Paskelbus stichinę nelaimę miškuose, miškų valdytojai, savininkai ir naudotojai per 10 dienų nuo pranešimo apie stichinę nelaimę paskelbimo privalo apžiūrėti savo miško valdas, esančias šiose savivaldybėse.

Liepos 19 d. Aplinkos ministras patvirtino Miško sanitarinės apsaugos taisyklių ir Miško kirtimų taisyklių pakeitimus, leisiančius efektyviau kovoti su miško kenkėjais – žievėgraužiais tipografais.

Miško kirtimų taisyklių pataisos sudarys sąlygas skubiau likviduoti pirminius kenkėjų židinius, neleis jiems plisti ir nudžiovinti kitų medynų. Nuo šiol bus leidžiama ne didesnio kaip 0,3 ha ploto labai pažeistų, džiūstančių arba nudžiūvusių medžių grupių sanitarinius miško kirtimus vykdyti neplynuoju miško kirtimų būdu (kirsti neplynai). Neplynaisiais miško kirtimais laikomi miško kirtimai, kai po kirtimo likę medžiai sudaro medyną.

Iki šiol tvarkant pažeistus medžius net ir pirminėse masinių miško kenkėjų židinių susidarymo fazėse (0,3 ha ir mažesniame plote) dažnai buvo pasirenkamas plynasis miško kirtimas. Kadangi numatytą kirsti plynai plotą būtina atriboti ir apmatuoti, parengti miško želdinimo ir žėlimo projektą, tam reikėjo papildomų darbo ir laiko sąnaudų, dėl to buvo vėliau pradedamos taikyti skubios miško sanitarinės apsaugos priemonės, reikalingos norint išvengti ligų ar miško kenkėjų plitimo.

Miško sanitarinės apsaugos taisyklių pataisose supaprastintas plynųjų sanitarinių miško kirtimų apžiūros ir vertinimo reglamentavimas. Tai leis sprendimą dėl neatidėliotinių

miško sanitarinės apsaugos priemonių taikymo priimti greičiau, nereikės papildomų darbo ir laiko sąnaudų rengiant kirtimų apžiūros ir įvertinimo dokumentaciją.

Sumažinti reikalavimai minimaliam žalos spygliuočių ir medžių liemenų pavojingų kenkėjų apniktos medienos išvežimo iš miško ir priėmimo į sandėlius, lentpjūves, medienos perdirbimo ir kitas įmones atstumai: vietoje buvusių 2 kilometrų nustatytas 500 metrų atstumas. Žievėgraužiai tipografai apninka 40 metų ir vyresnius spygliuočių medynus, todėl nustatyta, kad minimalus atstumas (500 m), kuriuo nuo miško turėtų būti išvežta spygliuočių mediena, turėtų būti taikomas tik nuo vyresnių nei 40 metų spygliuočių medynų. Anksčiau galiojęs reikalavimas užkasti arba sudeginti nuluptą kenkėjų apniktą žievę pakeistas į reikalavimą ją susmulkinti iki naujos kartos vabalų išskridimo.

Liepos 22 d. Aplinkos ministerijoje darbą pradėjo viceministrai Giedrė Ričkutė ir Justas Ruškys.

Viceministrė G. Ričkutė kuruos teisėkūros žemės tvarkymo ir administravimo, teritorijų planavimo, geodezijos ir kartografijos srityse klausimus, o viceministras J. Ruškys – aplinkos apsaugos, atliekų politikos, vandentvarkos ir oro taršos prevencijos klausimus.

Mykolo Romerio universitete teisininkės išsilavinimą įgijusi G. Ričkutė iki šiol dirbo Nacionalinės žemės tarnybos kanclere, laikinai ėjo direktoriaus pareigas, anksčiau vadovavo AM Teisės ir personalo skyriui.

Mykolo Romerio universitete teisininko išsilavinimą įgijęs J. Ruškys iki šiol dirbo projektų vadovu UAB „Farmveta“, anksčiau yra vadovavęs Klaipėdos rajono savivaldybės administracijai.

Norintys paremti Ukrainą, tai padaryti gali šiais būdais:

- Ukrainiečiams padėti finansine parama ir paaukoti norimą sumą interneto puslapyje www.aukok.lt;
- Aukoti bankiniu pavedimu ir pervesti norimą sumą:
Gavėjas: VšĮ Mėlyna ir geltona (www.blue-yellow.lt)
Banko sąskaita: **LT17 7300 0101 4089 4869**, Bankas Swedbank
Mokėjimo paskirtis: PARAMA
- Paaukoti trumpuoju telefono numeriu **1485**, auka – **5 eurai**;
- Galinčius suteikti būstą, ar kitaip savanoriškai prisidėti, užpildyti savanorio anketą interneto puslapyje www.stipruskartu.lt;
- Kaip paremti Ukrainos ginkluotąsias pajėgas pervedant pinigus galima sužinoti KAM tinklapyje ar [facebook](https://www.facebook.com/kam) paskyroje ;
- Prieglobstis Ukrainos gyvūnams – www.lietuvagyvunams.lt.

Lietuvos miškininkų sąjunga kartu su VšĮ „LDK palikuonys“ renka paramą Ukrainos kovotojams už laisvę. Visa surinkta parama pristatoma 100% tiesiogiai savanorių pajėgoms.

Lietuvos miškininkų sąjungos
Paramos Ukrainai koordinatorius:
Kęstutis Markevičius
ukraina@miskininkusajunga.lt

PARAMA UKRAINAI

Ми підтримуємо Україну! Тебūнїе ми́škai!

Miškininkystė be miškininkų arba Kas „rūpinasi“ mūsų miškais?

VYTAUTO KNYVOS nuotrauka

Kai 2023 metų vasario mėnesį surengto neeilinio Lietuvos miškų ūkio rūmų suvažiavimo metu garsiai nuskambėjo mintis, kad Aplinkos ministerija faktiškai nebeatstovauja miškų ūkio sektoriaus, miškininkų bendruomenė gavo barti. Suprask, viskas Lietuvoje yra tvarkoje, kalbamės ir deriname projektus su višais, nėra ko tirštinti spalvų. Deja, problemų yra...

Atkūrus Lietuvoje Nepriklausomybę iki 1997 m. Miškų ūkio ministerijai be išimties vadovavo ministrai ir jų pavaduotojai miškininkai praktikai arba mokslininkai, turintys autoritetą ne tik miškininkų bendruomenėje, bet ir visuomenėje, šalyje gerai žinomi ir gerbiami savo praktine, visuomenine ar moksline veikla. Ministerijos skyrių vadovai ir atsakingi specialistai taip pat buvo miškininkai praktikai. Vėliau Žemės ir miškų ministerijos viceministru, kuruojančiu miškų ūkį, buvo šalyje gerbiamas miškininkas miškotvarkininkas, Miškų departamentu vadovu – miškininkas praktikas. Įsteigus 1998 m. atskirą Miškų ir saugomų teritorijų departamentą prie Aplinkos ministerijos, jam taip pat vadovavo miškininkas mokslininkas, skyrių vadovais ir atsakingais atskirų sričių specialistais taip pat dirbo miškininkai. Aplinkos ministerijoje šią sritį kuravo gerai visuomenėje žinomi viceministrai miškininkai, pasitelkdami Miškų konsultacinę tarybą, kurios branduolį sudarė miškininkai mokslininkai iš mokslo ir mokymo įstaigų – tuometinio Lietuvos miškų instituto (dabar – LAMMC), Lietuvos žemės ūkio akademijos (vėliau – Aleksandro Stulginskio universiteto, dabar – VDU Žemės ūkio akademijos) Miškų ir ekologijos fakulteto, Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos, pažangią praktinę patirtį turintys miškų urėdai, vyriausieji miškininkai ir girininkai. Problemos ir iššūkiai buvo sprendžiami profesionaliai, kvalifikuotai, išvengiant ne tik didelių problemų, bet ir konfliktų su visuomene.

Tačiau pastarąjį dešimtmetį iš Aplinkos ministerijos, formuojančios visų šalies miškų politiką, darbotvarkės miškininkystės ir miško ūkio vystymo klausimai palaipsniui dingsta. Juos keičia ideologiškai „teisingos“, tačiau profesine ir praktine prasme bei ekonomiškai nepagrįstos ir ilgalaikėje perspektyvoje abejotinos vertės „žalumo“ ir „tvarumo“ iniciatyvos. Šios iniciatyvos gerai dera su politiniais lozungais ir gamtotvarkai skiriamų ES lėšų įšavinimu, tačiau negali atsakyti į klausimą, kaip investuoti į tinkamą miško atkūrimą ar kaip suderinti gaunamas iš miško pajamas su socialiniais visuomenės poreikiais.

Nyksta Aplinkos ministerijoje ir miškininkų skaičius. Kas ketveri metai besikeičiantys miškų ūkio sritį kuruojantys viceministrai ateidami į šį postą, neturi jokių miškininkystės žinių, nekalbant apie praktinę patirtį, kuri specifinėje miškininkystės srityje būtina. Nors šis procesas laipsniškai vyko ir anksčiau, tačiau pastaruoju metu įgauna vis didesnę pagreitį. Miškų departamentas prie Aplinkos ministerijos, praeityje savarankiškai sprendęs nemažai klausimų, „susitraukė“ iki Miškų politikos grupės Aplinkos ministerijos sudėtyje. Grupės vadovas ir pusė darbuotojų neturi ne tik miškininko kvalifikacijos, bet ir miške apsilanko tik laisvalaikiu. Dabar tik labai retais atvejais ir tik iš pavienių specialistų tenka išgirsti apie organizuojamus praktinius seminarus miške ar išvykas į gamybinus objektus susipažinti su praktiniu darbu ir problemomis. Vien per

keletą šių metų mėnesių Aplinkos ministerijoje darbo neteko Miškų politikos grupės vadovas miškininkas. Savo noru, bet nematydami perspektyvos, Miškų politikos grupę paliko teisininkas ir perspektyvus jaunas specialistas miškininkas, o prieš pusantų metų – didelę darbo patirtį turintis miškininkas. Nepaisydama, kad ministerijoje miškų politiką formuojantis ministerijos profesinis intelektualinis potencialas katastrofiškai senka, šiandien ministerijos vadovybė už jai nepatinkančią nuomonę profesiniais klausimais „siūlo“ savo noru pasitraukti iš pareigų Miškų politikos grupės vyresniajam patarėjui miškininkui, kuris yra ir Lietuvos miškininkų sąjungos vadovas. Kitai šios grupės miškininkei, turinčiai didelę patirtį ir nebijančiai garsiai pasakyti savo nuomonę, stengiamasi sudaryti tokias darbo sąlygas, kad pati „susiprastų“ palikti darbą, kuriam niekada nebuvo abejinga. Saugiai jaučiasi tik akelai vykdančys politinius sprendimus ir nekeliančys profesinių klausimų.

Ministerijai jau nebereikalingi ir miškininkų mokslininkų ir gamybininkų praktiškų patarimai – skubama naikinti Miškų konsultacinę tarybą, o vis dažniau visuomenėje dėl miškų tvarkymo ir naudojimo kylančius nepasitenkinimo „gaisrus“ stengiamasi gesinti ne profesionaliais sprendimais, bet komunikacijos priemonių pagalba.

Dar prisimename, kad 1998 m. steigiant Aplinkos ministeriją, iš aukščiausių tribūnų buvo prisiekinėjama, kad, šios reformos metu naikinant Miškų ministeriją, naujai kuriamos ministerijos vienas iš viceministrų būtinai bus miškininkas. Gaila, kad tokie pažadai Lietuvoje nedaug tereiškia.

Tokia situacija ir darbo stilius leidžia netrukdomai vykdyti vieną po kitos reformas, kurios miškams ir jų būklei per pastarąjį penkmetį neatnešė nieko gero, nepakėlė, bet nustumėdė ne tik miškininkų profesinį lygį ir prestižą, bet sukėlė ir visuomenės nepasitikėjimą. Tą akivaizdžiai iliustruoja nepasisekusios nevienareikšmiškai vertinamos miškų urėdijų ir miškų kontrolės reformos, akivaizdžiai matomos miškuose, masinis geriausių miškininkų specialistų perėjimas dirbti į kitas sritis, karštingas skubėjimas klaidas užglaistyti nauja reforma, naujai politikų kadencijai bandant primesti akcinės bendrovės kūrimo problemą, o ateities miškams – dar mažesnę dėmesį ir finansavimą.

Mes, miškininkų bendruomenė, nerimaudami stebime, kai darniai veikiančią ir pagal bet kokius standartus visame pasaulyje tvaria pripažįstamą miškininkystės sistemą Lietuvoje bandoma pakeisti trumpalaikę į projektus orientuota „gamtotvarka“, susijusia su stichiška, į teritorinius procentus, o ne realią aplinkosaugą orientuota saugomų teritorijų plėtra, o šiam procesui pastabų tu-

rintys Aplinkos ministerijos darbuotojai patiria didelį spaudimą arba vienas po kito netenka darbų. Ar šie „valymai“ gali egzistuoti demokratinėje valstybėje, kurioje vadovaujama tiesa, kurioje pripažįstama argumentų ir mokslo svarba, žodžio ir minties laisvė, nuomonių įvairovė ir siekiama didžiausios naudos Lietuvai?

Aiškumo dėlei, šiandieną vyksta miškų dalybos tarp „miškovtarkos“ ir „gamtotvarkos“. Naujasis Miškų įstatymo projektas ir kiti du naujai iškepti įstatymai ir projektai – Saugomų teritorijų įstatymas ir Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas yra būtent apie tai: reikia trūks plyš eksportuoti draudimus žmogaus veiklai į kuo didesnius miškų plotus (apeinant saugomų teritorijų steigimo procedūras!), tuo pačiu ūkinę veiklą intensyvinant likusiuose ūkinei veiklai skirtuose miškuose. Tokia vienadienė populistinė politika griaua tai, ką Lietuvos miškininkai ir aplinkosaugininkai kūrė daug dešimtmečių – daugiataksių miško ūkį. Daugiataksis miško ūkis – daugiausiai paslaugų visuomenei teikianti miškininkystės forma, kurią *Forest Europe* (<https://foresteurope.org/>) rėmuose yra ratifikavusi ir Lietuva. Ar leisime, kad pavieniai biurokratai ir siaurus interesus atstovaujantys politinio pasitikėjimo funkcionieriai sugriautų ištisą šimtmetį kurtą šią unikalią, ilgalaikius tyrimais pagrįstą miškininkavimo sistemą, užtikrinusią tvarius, našius pasižyminčius gausia biologine įvairove dabartinius Lietuvos miškus?

Dr. Kęstutis Armolaitis,

Lietuvos mokslų akademijos narys;

Dr. Remigijus Bakys,

Lietuvos miškų ūkio rūmų prezidentas;

Dr. Edmundas Bartkevičius;

Doc. dr. Julius Danusevičius;

Prof. habil. dr. Antanas Juodvalkis;

Prof. habil. dr. Stasys Karazija,

Lietuvos mokslų akademijos narys;

Prof. habil. dr. Andrius Kuliešis;

Prof. habil. dr. Alfis Pliūra,

Lietuvos mokslų akademijos narys;

Miškų inž. Vytautas Ribikauskas;

Prof. habil. dr. Edvardas Riepišas;

Prof. habil. dr. Juozas Ruseckas;

Dr. Algirdas Rutkauskas;

Doc. dr. Vidmantas Verbyla;

Miškų inž. Stanislovas Žebrauskas.

Lietuvos miškininkų sąjunga,
artėjant Miškininko dienai,
ruošiasi pagerbti miškininkus,
kurie savo veikla ar darbais reikšmingai
prisidėjo prie Lietuvos miškų gerovės.

**Nominacijos, kuriomis pagerbsime Lietuvos
miškams ir visuomenei dirbančius žmones:**

Martos Schmidt ženklas, miškininkei,
miškų specialistei už darbą Lietuvos miškams.

Miškai – ateities kartoms ženklas,
už darbą su jaunimu.

**Tvarios miškininkystės kelrodės žvaigždės
ženklas,** už tvaraus miškininkavimo puoselėjimą.

Profesijos riterio ženklas,
už sektiną miškininko veiklą.

Kandidatus nominacijoms kviečiame teikti **iki š. m.
rugpjūčio 30 d.** el. paštu: info@miskininkusajunga.lt

Valstybės dieną – pažintis su Dzūkijos miškais

Lietuvos miškininkų sąjungos narių grupė šių metų liepos 6 d. organizavo išvyką į Dzūkijos nacionalinį parką (DNP), kur susipažino su parko gamtotvarkos ir genetiniai objektais, iš apžvalgos bokšto grožėjosi Čepkelių gamtinio rezervato vaizdu, apsilankė prieš porą metų įrengtame stumbryste. Vakarop, paminėdami Lietuvos Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną, kelionės dalyviai Merkinės piliakalnio papėdėje prie laužo sugiedojo Tautišką giesmę.

Ekskursijos dalyvius lydėjo ir įdomiai apie lankomus objektus pasakojo Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos Kraštovaizdžio apsaugos skyriaus vyriausiasis specialistas Vaidas Vyšniauskas bei laikinai einantis Biologinės įvairovės skyriaus vedėjo pareigas vyriausiasis specialistas Evaldas Klimavičius.

Išvykos pradžioje aplankytas Užuožerės miško genetinis medynas. Plečiant Čepkelių valstybinį gamtinį rezervatą, 2021 m. į jo teritoriją įtrauktas ir Marcinkonių girininkijos 218 miško kvartalas su jame esančiu Užuožerės miško paprastosios pušies populiacijos genetiniu medynu. Visame šio medyno plote (8,7 ha) auga 130 metų amžiaus pušynas. Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato nuostatuose numatyta galimybė Užuožerės genetiniame medyne vykdyti ugdomuosius, sanitarinius ir specialiusius miško kirtimus. Užuožerės miško paprastosios pušies populiacijos išsaugojimo priemonės numatoma pradėti vykdyti kitais metais.

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija, įgy-

vendindama projektą „Lietuvos „Natura 2000“ teritorijų tinklo apsaugos ir tvarkymo optimizavimas“ dalies „Pilotinio gamtosauginio miškotvarkos projekto įgyvendinimas Dzūkijos nacionaliniame parke“ organizavo atvirų plotų suformavimą, miško paklotės šalinimą, atvirų aikštelių ir retmių suformavimą vykdant specialiuosius biologinės įvairovės palaikymo kirtimus. Siekiant atkurti ir palaikyti gerą 9010 *Vakarų taigos buveinės struktūrą su tipine augalija vykdyti specialieji biologinės įvairovės palaikymo miško kirtimai (medžių ir krūmų kirtimas formuojant atviras aikšteles ir retmes), apimantys 10,65 ha plotą (bendras iškertamas tūris – 3279 m³).

Siekiant atkurti ir palaikyti gerą 91T0 Kerpinių pušynų buveinės struktūrą su tipine

augalija taikytas miško paklotės šalinimas ir atvirų aikštelių bei retmių suformavimas. Paklotė šalinama skirtingų dydžių aikštelėse: didelės (500 m² ploto – 12,6 m spindulio apskritimas), vidutinio dydžio (200 m² ploto – 8 m spindulio apskritimas) ir mažos (50 m² ploto – 4 m spindulio apskritimas). Darbai atlikti 125 aikštelėse (56 vnt. – 50 m², 42 vnt. – 200 m², 27 vnt. – 500 m²), iš viso 2,47 ha plote.

Atvirų aikštelių plotas svyruoja nuo 0,03 iki 0,25 ha (0,25 ha; 0,1–0,15 ha ir 0,03–0,05 ha), retmių – 0,25 ha. Bendras iškirstų atvirų aikštelių ir retmių skaičius 205, plotas 21,9 ha, tūris 6468 m³.

Pašalinta miško paklotė, atviros aikštelės ir retmės daugumai išvykoje dalyvavusių miškininkystės mokslininkų ir specialistų

Užuožerės genetiniame medyne

Aplankytuose objektuose vyko aštrios diskusijos

praktikų paliko slogų išpūdį ir sukėlė daug diskusijų dėl tokio eksperimento tikslingumo. Susirinkusiųjų nuomone, dalis aikštelių per mažos, kad čia augtų šviesiamėgės medžių rūšys. Be to, vykdant šį eksperimentą, nereikėjo formuoti tiek daug atvirų aikštelių bei retmių.

Neįprastą vaizdą miškininkai pamatė aplankydami vieną iš trijų skirtingų žemyninių kopų, kurios atvertos plynai iškirtus mišką. Dzūkijos žemyninių kopų atkūrimas vykdomas įgyvendinant Dzūkijos NP tvarkymo planą, o atkūrimo darbai iš viso apie 43 ha plote buvo numatyti 2016 m. Vyriausybės patvirtintoje Dzūkijos NP planavimo schemoje. Gamtotvarkos planas patvirtintas aplinkos ministro, vidinės miškotvarkos projektai – VMT direktoriaus. Gamtotvarkos plano sprendiniai integruoti į VMU Varėnos ir Druskininkų RP vidinės miškotvarkos projektus. Dzūkijos kopų atkūrimo veikai vadovauja Dzūkijos NP ir Čepkelių VGR direkcija, talkinant VDU ir VMU. Projektų vykdytojų teigimu, tai ne ūkiniai kirtimai ar kažkieno susigalvota savivalė, bet kruopščiai iš anksto suplanuota gamtotvarkos priemonė. Vykdomas žemyninių kopų atvėrimas leis padidinti biologinę įvairovę ir atkurti nykstančių augalų bei gyvūnų rūšis. Žemyninės kopos – Dzūkijos regiono išskirtinis bruožas. Čia plyti didžiausias žemyninių kopų masyvas visoje Lietuvoje, Dzūkijos NP teritorijoje yra keturi geomorfologiniai draustiniai, skirti būtent žemyninių kopų išsaugojimui, tačiau anksčiau kopų reljefo nesimatė dėl miško. Atverti pasirinkti trys žemyninių kopų tipai (etalonai): parabolinių kontinentinių kopų, gūbriškųjų kontinentinių kopų, bei kompaktiškųjų kontinentinių kopų.

Apžiūrėję objektą, dauguma miškininkų suabejojo projekto tikslingumu, prognozuojama ateitimi bei intensyviai taikytinomis dirbtinėmis priemonėmis (kontroliuojamas miško paklotės deginimas ir pan.).

Vėliau LMS nariai trumpam nuvyko į Čepkelių gamtinio rezervato apžvalgos bokštą, iš kurio grožėjosi šio mūsų šalies gamtos objekto vaizdais.

Aplankytas neseniai įrengtas Stėgalių stumbrynas, kur išvykos dalyvius pasitiko stumbrininkas Vytautas Jeremičius. Jis trumpai papasakojo apie stumbryno įkūrimo istoriją, veiklą ir tikslus bei pasirūpino, kad stumbrai išeitų iš pavėsio į pievą „pasirodyti“ atvykusiems svečiams.

Susitikimo metu aptarta susidariusi situacija LMS Prezidento atžvilgiu jo darbovietėje. Lietuvos miškininkų sąjungos nariai vieninamai palaikė Prezidentą ir diskutavo, kokių priemonių reiktų imtis jam apginti.

Pašalinta miško paklotė daugumai išvykos dalyvių paliko slogų išpūdį

Neįprastas vaizdas atvėrus žemynines kopas

Vakare, 21 valandą, Lietuvos miškininkų sąjungos narių grupė kartu su vietos bendruomene prie Merkinės piliakalnio Lietuvos Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga sugiedojo Tautišką giesmę.

MG inf.

*Prie Merkinės piliakalnio.
Prieš giedant Tautišką giesmę*

Prof. dr. Algirdui Augustaičiui – IUFRO apdovanojimas

Tarptautinės miškininkystės mokslų organizacijos (IUFRO) iškilmingoje pasaulinio kongreso atidarymo ir apdovanojimų ceremonijoje, kurioje dalyvavo ir JD Švedijos karalius Karolis XVI Gustavas, Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos Miškų ir ekologijos fakulteto vyriausiajam mokslo darbuotojui, profesoriui dr. Algirdui Augustaičiui IUFRO prezidentas John Parrotta įteikė apdovanojimą kaip Baltijos šalių mokslininkui, padariusiam ženklų indėlį miškininkystės srityje.

Algirdas Augustaitis rekomenduotas prof. habil. dr. Romualdo Deltuvo dar 1997 m. įsijungė į IUFRO organizacijos veiklą Miškų monitoringo srityje. Per beveik 30 metų veiklos laikotarpį ne vieną kartą konkurso būdu buvo laimėjęs galimybę organizuoti asmenines sesijas aukščiausio lygio IUFRO pasauliniuose kongresuose ir konferencijose JAV, Brazilijoje, Japonijoje, Vokietijoje ir kt. šalyse, jas pravedant bei darant įžanginius pranešimus. Ne vieną kartą buvo mokslinių ir organizacinių komitetų narys. 2012 m. už aktyvią veiklą IUFRO, kartu su žmona Ingrida gavo asmeninius kvietimus organizuoti pasaulinę šešių organizacijų konferenciją tuometiniame Aleksandro Stulginskio universitete, sukviesdamas iš 34 valstybių daugiau kaip 220 narių. Tai buvo didžiausia kada nors organizuota IUFRO konferencija Žemės ūkio akademijoje gavusi aukščiausią įvertinimą.

Paskutiniu metu Algirdas Augustaitis daug dėmesio skyrė klimato, priežemio ozono, atmosferos azoto ir sieros junginių ir jų iškritų kompleksiskam poveikiui miškų būklei ir produktyvumui, taip pat nepalankių aplinkos veiksnių poveikiui ir medžių galimybės išgyventi stresą, lydimą miško kenkėjų protrūkių bei bendram miško ekosistemų tvarumui. Jis tyrė vyraujančių medžių rūšių augimo ypatumus lokaliai terštuose miškuose AB „Azotas“ poveikio teritorijose, o taip pat būklės ir produktyvumo pokyčius reikšmingai mažėjant regioninės taršos apkrovai.

Apdovanojimo įteikimo ceremonija: IUFRO prezidentas John Parrotta, laureatai prof. Jan Stenlid, prof. Liisa Tyrväinen ir prof. Algirdas Augustaitis kartu su IUFRO kongreso 2024 m. Stokholme organizacinio komiteto pirmininku dr. Fredrik Ingemarson

Aktyviai dalyvavo nacionalinių mokslo programų vykdyme, inicijuotų LMT svetimkraščių augalų poveikio miškams bei bendroms agro, hidro ir miško ekosistemų tvarumo problemoms spręsti.

Tarptautinės sąlygiškai natūralių miško ekosistemų kompleksiško monitoringo programos koordinavimas ir įgyvendinimas Lietuvoje (nuo 1993 m.) leido Algirdui Augustaičiui sukaupti pagrindines žinias ir patirtį miško ekosistemų natūralaus vystymosi srityje ir pastaraisiais metais parengti gamtai artimų miškininkystės priemonių rekomendacijas pušynuose, skirtas formuoti grynus ar pagal galimybes mišrius, kelių amžiaus kartų pušynus, pasižyminčius padidintu atsparumu nepalankiems aplinkos veiksniams bei produktyvumu, o taip pat ir rūšių biologine įvairove naujai besiformuojančioms oro taršos ir klimato kaitos sąlygomis ir gebančiais ne tik slopinti su klimato kaita siejančias naujas grėsmes miškų ekosistemoms, bet ir švelninti pačią klimato kaitą. Su šiomis priemonėmis susijusios siūlomos naujos Miško kirtimų taisyklių pataisos naujas šių dienų iššūkis ne tik VDU Miškų ir ekologijos fakulteto mokslininkams, bet ir miškų politikos bei miškininkų praktikų specialistams.

VDU ŽŪA MEF inf.

JD Švedijos karalius Karolis XVI Gustavas ir IUFRO prezidentas John Parrotta kartu su Algirdu ir Ingrida Augustaičiais, o taip pat ir su šalies šeimininkės iš Švedijos laureatu prof. Jan Stenlid bei Šiaurės šalių laureate iš Suomijos prof. Liisa Tyrväinen

Išlaužyti ir išvirtę medžiai
Žaliojoje girioje

Lietuvos miškuose audra pažeidė apie 80 tūkst. medžių

VMU archyvo nuotraukos

Liepos 29 d. visą Lietuvą talžiusi audra Valstybinių miškų urėdijos patikėjimo teise valdomuose ir prižiūrimuose miškuose išvartė ir išlaužė apie 80 tūkst. medžių, tvarkymo apimtys siekia 50 tūkst. m³. Kadangi vyrauja pavienių medžių pažeidimai, susidaro milžiniškas tvarkomos teritorijos tinklas, todėl tvarkymo darbus atlikti tampa sudėtinga.

Labiausiai nukentėjo Panevėžio regioninio padalinio teritorijoje esantys miškai, kuriuose tvarkomas kiekis siekia 18 tūkst. m³, dideli kiekiai išversti Kuršėnų RP – daugiau nei 4 tūkst. m³, Šalčininkų RP – daugiau nei 3 tūkst. m³, Dubravos RP – beveik 3 tūkst. m³ ir Raseinių RP – virš 2 tūkst. m³.

„Pastaraisiais metais audros tapo kiekvienos vasaros miškininkų iššūkiu šalia miškų apsaugos nuo gaisrų ir kenkėjų, o liepą stebėjome ne vieną gamtos stichiją. Per visą praėjusį mėnesį valstybiniuose miškuose tvarkomas kiekis sudaro 60 tūkst. m³, šiuo metu miškininkai intensyviai šalina audros padarinius“, - teigė VMU generalinis direktorius Valdas Kaubrė.

Bendradarbiaujant su ugniagesiais ir kelininkais, pirmiausia po audros pašalinti ant kelio užvirtę medžiai ir pavojingi medžiai, kurie kelia grėsmę žmogaus sveikatai ir gyvybei. VMU teikia prioritetą kuo skubesniai pašalinti medžių pašalinimui iš miško, kad nesudarytų tinkama terpė kenkėjams daugintis ir plisti.

Audra savo pėdsakus paliko kai kuriuose lankytojų pamėgtuose rekreaciniuose objektuose miškuose – tokias vietas miškininkai stengiasi apžiūrėti ir sutvarkyti nedelsiant. Medžiai virto ant urėdijos prižiūrimo Varnikų pažintinio tako, Dubravos rezervatinėje apyrbėje, ant dviračių takų, apgadino poilsiavietėse esančias pavėsines, miško baldus. Pašilių stumbryne apgadinta tvoros, juosiančios teritoriją, kurioje gyvena stumbrai, atkarpa, – ji nedelsiant sutvarkyta, lankytojai gali saugiai lankyti stumbryną.

Neretai po audrų medžių šaknys būna išjudintos ir užtenka didesnio vėjo medžiui išversti – tai būdinga lapuočiams medžiams. Tokie atvejai gali būti pavojingi miško lankytojams. Šiuo metu žmonės gali lankytis miškuose, tačiau rekomenduojama išlaikyti budrumą.

Miškininkų teigimu, didžiulės audros, išvartančios po kelis šimtus tūkstančių kub. metrų medžių, pasikartodavo maždaug tik kas dešimtį metų, tačiau pastaruosiu metu šis gamtos reiškinys kartojasi vis dažniau.

VMU inf.

Burbaičių piliakalnis Raseinių RP

Metsähallitus valdomas
pušynas po atlikto
tarpinio kirtimo

Suomijos miškai ir jų tvarkymas

Šių metų birželio mėnesį Lietuvos delegacija, sudaryta iš Valstybinės miškų tarnybos, VĮ Valstybinių miškų urėdijos, VĮ Registrų centro, Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos atstovų lankėsi Suomijos miškus prižiūrinčiose tarnybose – Metsähallitus ir Metsäkeskus. Metsähallitus – tai valstybės įmonė, tvarkanti Suomijos valstybinius miškus, o Metsäkeskus – informaciją apie Suomijos miško išteklius renkanti ir tvarkanti, privačius miško savininkus konsultuojanti, mokinanti ir paramą jiems teikianti valstybinė įstaiga.

Suomijos miškai ir jų valdymas. Suomijos plotas – 30,4 mln. ha. Beveik visa šios šalies teritorija, išskyrus siaurą juostą pietinėje dalyje, patenka į borealinių miškų geografinę juostą. Suomija viena iš miškingiausių ne tik Europos, bet ir Pasaulio šalių. Miškų plotas siekia 22,8 mln. ha, kas sudaro apie 75 proc. šalies teritorijos. Suomija taip pat pasižymi didžiausiu miško rezervatų plotu Europoje, kurie sudaro apie 9 proc. nuo bendro šalies miškų ploto.

Suomijos miškuose plačiausiai paplitusios trys pagrindinės medžių rūšys: pagal tūrį paprastoji pušis (lot. *pinus silvestris*) sudaro 48 proc., paprastoji eglė (lot. *picea abies*) –

34 proc., karpotasis beržas (lot. *betula pendula*) – 15 proc., o likusius 3 proc. – kitos medžių rūšys. Vyrauja mišrūs pušies ir eglės medynai. 2023 metų duomenimis, Suomijos miškų metinis einamasis prieaugis sudarė 107 mln. m³, o per paskutiniuosius 50 metų nuolat augantis medienos tūris miškuose pasiekė 2,5 milijardus m³. Tam didelės įtakos turėjo miškų sausinimas ir investicijos į miškų atkūrimą.

Privačių asmenų valdomas miškų plotas sudaro 60 proc., valstybinių – 26 proc., privačių kompanijų – 9 proc., kita valdymo forma – 5 proc. Apie 14 mln. ha miško žemės valdo 600 000 privačių miško savininkų.

Suomijoje 77 proc. medienos yra pagaminama privačiuose miškuose, valstybiniuose – 9 proc., miško pramonės kompanijų – 8 proc. ir tik 6 proc. medienos yra importuojama. Vidutinės metinės kirtimų apimtys Suomijos miškuose – kinta 70-80 mln. m³ intervale. Apie 1/4 kasmet užaugančio medienos prieaugio kaupiama miškuose. Vidutinės metinės tarpinių kirtimų apimtys siekia apie 600 tūkst. ha, atkuriamųjų (plynųjų) kirtimų – apie 200 tūkst. ha. Vidutinis plynųjų miško kirtimų biržės plotas kinta 1,3 – 3,1 ha ribose.

Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis miškų apsaugą ir naudojimą yra Suomijos Miškų įstatymas, priimtas 1886 m. ir nuo pat pradžių reguliuojantis miškų atkūrimą ir mažų ekologiniu požiūriu vertingų buveinių išsaugojimą. Formuojant Suomijos miškų politiką yra nustatomos strateginės kryptys ir programos. Sukurta šalies Bioekonominė strategija ir Nacionalinė miškų strategija 2025 m. Suomija turi 90 metų patirtį taikant finansines paskatas miškų gerinimui, biologinės įvairovės išsaugojimui, miškotvarkai.

Suomijos miškų centro Metsäkeskus veikla. Tai už Suomijos miškų priežiūrą atsakinga įstaiga, kurioje dirba apie 530 specialistų. Šis centras organizuoja visų šalies miškų inventorizaciją nuotoliniu būdu.

Lietuvos delegacijos atstovai Suomijos specialistų surengtame seminare apie Metsäkeskus vykdomas veiklas (pirmas iš dešinės – Metsäkeskus Miškų duomenų tvarkymo vadovas Jussi Lappalainen)

metodais, naudojant lazerinio skenavimo (LIDAR) technologiją. Šiuo metu vykdomas 2020–2025 metų miškų inventorizacijos ciklas, kasmet surenkant ir atnaujinant informaciją apie miškus 1/6 šalies teritorijos.

Metsäkeskus, gaudama valstybės finansavimą, tvarko plačiai naudojamą miško ir gamtos informacinę sistemą „Lähde“, kurioje kaupiami ir atnaujinami inventorizacijos duomenys geografiniu pagrindu. Šia sistema, kuri pasiekama internetu (*Metsään.fi*) naudojasi daugiau nei 60 000 privačių miško savininkų, 1 200 privačių kompanijų vartotojų. Joje galima rasti ne tik aktualią informaciją apie valdomą mišką, medienos išteklius, sortimentinę struktūrą, bet ir užsakyti miško tvarkymo paslaugas, kreiptis dėl paramos miško priežiūrai vykdyti ir kt.

Metsäkeskus kasmet gauna ir apdoroja daugiau nei 130 000 pranešimų dėl miško naudojimo. Šios informacijos, taip pat duomenų, gaunamų realiu laiku iš miško kirtimo mašinų, pagrindu atnaujinami informacinės sistemos „Lähde“ duomenys. *Metsäkeskus* administruoja ir paraiškas valstybės paramai gauti, kai kreipiasi miško valdytojai dėl miškų priežiūros, tręšimo, sausinimo ar kitos veiklos, skirtos miškų būklei gerinti. Jos 2023 m. skirta 42 mln. Eur. Didžioji dalis informaci-

Metsähallitus saugomame įvairiaamžiame medyne, kuriame ūkinė veikla nevykdoma (trečias iš dešinės – Metsähallitus ūkinės veiklos planavimo specialistas Mikko H. Heikkinen)

jos (apie 90 proc.) iš miško valdytojų teikiami elektroninėmis priemonėmis. Kasmet apie 15 tūkst. miško savininkų dalyvauja *Metsäkeskus* rengiamuose mokymuose, apie 25 tūkst. miško savininkų konsultuojami dėl miškų tvarkymo.

Suomijos valstybės įmonės Metsähallitus veikla. Ši įmonė valdo 12,6 mln.

valstybinės žemės, tame tarpe ir vandenių, plotą. Ženklią šio ploto dalį – 5,0 mln. ha – sudaro ūkiniai miškai. Įmonės valdomuose valstybiniuose miškuose sukauptas apie 320 mln. m³ medienos tūris, metinis tūrio prieaugis sudaro apie 13 mln. m³, o metinės kirtimų apimtis siekia 6 mln. m³. Valstybiniai miškai yra sertifikuoti darnų miškų tvarkymą patvirtinančiu PEFC sertifikatu.

Lietuvos delegacija kartu su Metsähallitus Ostrobothnia-Kainuu regiono direktoriumi Kalle Erikäinen (septintas iš dešinės) ir ūkinės veiklos planavimo specialistu Mikko H. Heikkinen (trečias iš dešinės)

Metsähallitus užtikrina tvarų valdomų miško ir vandens išteklių naudojimą ir apsaugą. Įmonės veikloje didelis dėmesys skiriamas visų suinteresuotų šalių tikslų, susijusių su miško ir ne miško žemės naudojimu, derinimu. *Metsähallitus* orientuota į daugiataksių miškų naudojimą bei teikia aplinkosaugos paslaugas tiek individualiai privatiems asmenims, tiek ir didelėms kompanijoms. Daugiataksis miškų naudojimas apima: medienos gamybą ir realizavimą, ekskursijų, turizmo ir stovyklavimo miškuose paslaugas, medžioklės ūkį, žvejybą, uogavimą, grybavimą, šiaurės elnių auginimą, anglies sekvestraciją ir kaupimą.

Įmonės metinė apyvarta 2023 m. siekė 435 mln. eurų, o metinis pelnas – apie 142 mln. eurų. *Metsähallitus*, kurioje dirba apie 370 specialistų, intensyviai naudojami privatus verslo teikiamomis paslaugomis medienos ruošai, logistikai, miškininkystės darbams, kelių statybai. Į minėtų paslaugų teikimą įtraukiama beveik 1500 privataus sektoriaus darbuotojų.

Valstybinių miškų valdymo ir ūkininkavimo juose patogumui Suomijos teritorija yra suskirstyta į tris stambius šiaurės, vidurio ir pietų regionus. Kiekvienas regionas dar yra skirstomas į 5 mažesnius pazonius – miško rajonus, kurie priskirti už tam tikrą veiklą atsaikingoms specialistų grupėms. Valstybinių miškų miško ūkinei veiklai yra būdingas pro-

filiavimas pagal atskiras veiklos sritis: miško išteklių apskaita ir naudojimo planavimas, miškininkystė ir kelių statyba, medienos gamyba ir realizacija.

Metsähallitus valstybinių miško išteklių valdymui ir tvarkymui naudoja miškų informacinę sistemą „*Silvia*“, kuri turi sąsajas su kitomis informacinėmis sistemomis, taip išlaikant informacijos apie miškus aktualumą. Šios sistemos pagrindu organizuojamas miško ūkinių priemonių planavimas, jų įgyvendinimas, įgyvendinimo priežiūra, vertingų miško buveinių identifikavimas ir apsauga. Tačiau nuolat kylantys reikalavimai efektyviam ir dinamiškam miško išteklių tvarkymui, poreikis disponuoti detalesne ir naujausia informacija, taikomų miškininkystės priemonių įvairovė, taikomos *ESRI ArcMap* programinės įrangos palaikymo pabaiga verčia planuoti ir kurti naują miškų informacinę sistemą. Ją numatoma orientuoti į šiuolaikišką duomenų ir informacinės sistemos apsaugą, informacinės sistemos veikimo stabilumą, jos naudojimo funkcinį tinkamumą, patogumą, ekonomiškumą, integraciją su kitomis informacinėmis sistemomis, duomenų perdavimą, duomenų modeliavimą, duomenimis grįstą sprendimų priėmimą, informacijos apie taikytas miškininkystės priemones fiksavimą, tikslų priemonių taikymo ribų nustatymą, miško informacijos

atnaujinimą po įvykdytų ūkinių priemonių, geresnę miško ūkinių priemonių planavimo kokybę, jų taikymo scenarijų įvairovės modeliavimą ir kt.

Planuojama, kad miškų informacinė sistema „*Silvia*“ bus pakeista trimis tarpusavyje integruotomis informacinėmis sistemomis. Pirmoji iš jų – miško informacinė sistema „*Kaira*“, skirta miško išteklių duomenų rinkimui, jų valdymui ir trumpalaikiam miško ūkinių priemonių planavimui. Antroji – taktinio planavimo sistema, skirta vidutinės trukmės miško ūkinėms priemonėms planuoti, grįsta modeliavimo ir erdvinio optimizavimo metodais. Ir trečioji – miško kelių informacinė sistema, skirta kelių tvarkymo ir kelių planavimo informacijai. Pastaroji informacinė sistema svarbi *Metsähallitus* veikloje, nes įmonė tvarko informaciją apie nuosavybės teise (36 tūkst. km, 15 tūkst. objektų) ir dalinės nuosavybės teise valdomus kelius (28 tūkst. km, 6 tūkst. objektų). Naujausia miško kelių informacija ir gerai prižiūrimas kelių tinklas užtikrina patikimą medienos pristatymą klientams ištisus metus. Šias informacines sistemas planuojama diegti 2025–2026 m. Taip pat pažymėtina, kad šios informacinės sistemos bus kuriamos atviro programinio kodo pagrindu, atsisakant *ESRI* technologijos produktų.

VMT inf.

Eglė išlieka viena iš pagrindinių medžių rūšių

Lietuvos miškuose eglų lajų defoliacija (spyglių masės praradimas dėl nepalankių aplinkos veiksnių) tendencingų pokyčių nerodo. Tai liudija gerą žaliomis išlikusių eglų gyvybingumą.

2024 metų birželio 26 d. LR Vyriausybė patvirtino 2024–2029 metų Valstybinę aplinkos monitoringo programą, pagal kurią nuolat sistemingai renkama informacija apie šalies gamtinės aplinkos būklę, joje vykstančius savaiminius ir dėl antropogeninio poveikio atsirandančius pokyčius. Rengiant programą aktyviai dalyvavo VMT Nacionalinės miškų inventorizacijos skyriaus vedėjas Gintaras Kulbokas.

Už programos Gyvosios gamtos srities 2.1 ir 3.1 priemones atsakinga Valstybinė miškų tarnyba. Ji vykdo I lygio ir organizuoja intensyvią II lygių miškų būklės monitoringus. Šie monitoringai vykdomi pagal tarptautinę ICP Forests programą, o tarnyba yra nacionalinis ICP Forests programos centras (angl. *Focal Centre*). ICP Forests tarptautinis centras reguliariai publikuoja kasmetinius leidinius, taip viešinami ir Lietuvoje surinkti duomenys.

ICP-Forests statistikos duomenimis, Lietuvoje, kaip ir Europoje viena iš pagrindinių ir labiausiai paplitusių medžių rūšių yra paprastoji pušis (*Pinus sylvestris*). Pagal nacionalinio ir Europinio I lygio ICP-Forest miškų monitoringų rezultatus galima rasti panašių pušies būklės kaitos tendencijų. Statistika rodo, kad pušų būklė Europoje ir Lietu-

voje nuosekliai blogėja, t. y. lajų vidutinė defoliacija per pastaruosius 20 stebimų metų išaugo Europoje 4,2, o Lietuvoje net 5,8 proc. punkto.

Tuo tarpu, paprastoji eglė (*Picea abies*) yra antra pagal dažnumą spygliuočių rūšis. Ji paplitusi nuo Skandinavijos iki Šiaurės Italijos ir nuo Šiaurės Rytų Ispanijos iki Rumunijos. Paprastosios eglės Pietų Europoje randamos tik didesniuose aukščiuose – kalnuose, nes mėgsta vėsesnį ir drėgnesnį klimatą.

Geriausios būklės eglynai su mažiausia vidutine defoliacija randamos Skandinavijoje ir Balkanų regione. Blogesnė eglų būklė fiksuojama Vidurio Europoje. Pastarųjų 20 metų stebėjimai Europos miškuose rodo vidutinės paprastosios eglės defoliacijos padidėjimą beveik 5 proc. punktais. Tuo tarpu Lietuvos miškuose eglų lajų defoliacija tendencingų pokyčių nerodo, nors varijuoja nuo 19,1 iki 23,3 proc. Tai liudija gerą eglų atsikūrimą ir žaliomis išlikusių eglų gyvybingumą. Taip pat, verta pastebėti, kad eglynų vidutinis tūrio prieaugis Lietuvoje (9,73 m³/ha, NMI 2023) ženkliai viršija vidutinį visų medynų prieaugį (9,09 m³/ha) ir sąlyginai vidutinio amžiaus (41–50 m.) medynuose atsilieka tik nuo spartaus augimo drebulynų (11,8 m³/ha eglynuose ir 15,9 m³/ha drebulynuose). Kyla klausimas, gal per anksti eglę laidojame kaip vieną iš pagrindinių medžių rūšių?

VMT inf.

Beržų sulos gavybos ir realizacijos Lietuvoje galimybių tyrimai

Prof. dr. EDMUNDAS BARTKEVIČIUS, prof. habil. dr. VLADAS VILIMAS, dr. JUSTAS MINGAILA

Beržų sulos leidimas Lietuvoje turi galias tradicijas. Kasdieniniame gyvenime tiek šviežia, tiek rauginta sula vartojama kaip maisto produktas. Deramą vietą sula užima ir liaudies medicinoje, kosmetikoje. Tačiau sulos leidimas dažniausiai būna mėgėjiško lygio, traktuojamas kaip tradicija, kultūros paveldo dalis.

Platesni beržų sulos gavybos tyrimai Lietuvoje pradėti apie 2011 metus. Buvo pagamintas sulos išgavimo prietaiso prototipas, atlikti jo laboratoriniai ir lauko bandymai. Šis prototipas užpatentuotas 2012 metais (patento Nr. 5813, autorius – Vladas Vilimas)

Sulos surinkimo prietaisą sudaro implantas, du žarnele tarpusavyje sujungti dangteliai ir sulos surinkimo indas. Apati-

1 pav. Sulos leidimo prietaisas

2 pav. Sulos surinkimo indas

niame dangtelyje yra išgręžta 1 mm skersmens skylutė orui iš surinkimo indo išleisti. Plačiau prietaiso konstrukcija yra aprašyta 2015 m. žurnalo „Mūsų girios“ 3 numeryje.

Beržų sulos gavybos tyrimuose dalyvavo tuometinio Aleksandro Stulginskio, dabar Vytauto Didžiojo universiteto, Miškų ir ekologijos fakulteto studentai.

Studentas Renatas Rudžianskas 2013 metais („Karpotųjų beržų sulos kiekių priklausomybė nuo medžių ir gręžinių parametrų“), studentas Justas Mingaila 2015 m. („Karpotojo beržo sulos išeigos priklausomybė nuo medžių dendrometrinių parametrų, gręžinių krypties ir gylio“) minėta tematika apgynė magistro, o studentas Andrius Sadauskas 2019 m. („Beržų, tinkamų sulai leisti, parinkimo principai, sulos išgavimo įrangos tobulinimas“) – bakalauro darbus. Studentai savo darbuose tyrė karpotųjų beržų sulos kiekio priklausomybes nuo medžių dendrometrinių rodiklių, gręžinių krypties, gylio ir kitus su sula susijusius klausimus.

Justas Mingaila pradėtus tyrimus tęsė miškotyros mokslo krypties doktorantūroje ir 2022 m. apgynė mokslo daktaro disertaciją „Beržų sulos pramoninės gavybos Lietuvos miškuose galimybės“ (vadovas – prof. E. Bartkevičius, konsultantas – prof. V. Vilimas).

Panašiu laiku beržų sulos išgavimo tyrimai pradėti ir Latvijoje. Latvijos žemės ūkio universiteto Miškų fakultete 2013 m. magistro darbą apgynė Ojars Melnis.

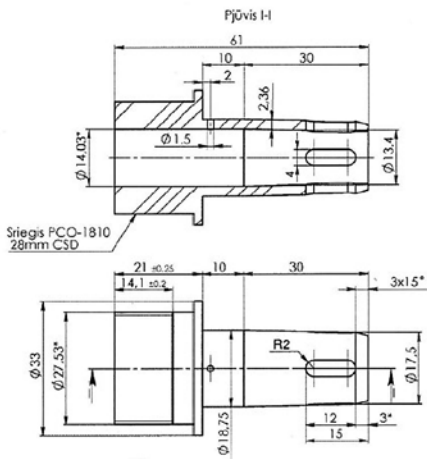
Tyrimai Miškų ir ekologijos fakultete buvo tęsiami vykdant Aplinkos ministerijos užsakytą miškų mokslo darbą „Beržų sulos išteklių naudojimo pramoninei gavybai sistemos sukūrimas“ (vadovas – prof. Edmundas Bartkevičius). Minėtame darbe buvo apibendrinta kitų šalių beržų sulos gavybos patirtis, įvertintas Lietuvos beržynų, kuriuose galėtų būti leidžiama sula, potencialas. Be kitų klausimų buvo tirtas ir sulos leidimo poveikis medienos kokybei.

Tyrimai parodė, kad norint iš medžio išgauti kuo didesnę sulos kiekį mažiausiai žalojant medį reikia tobulinti patį sulos surinkimo prietaisą, tiksliau jo dalies, implanto konstrukciją. Šį uždavinį išsprendė pats patento autorius V. Vilimas. Patobulintos konstrukcijos implanto intelektualinė nuosavybė įteisinta Europos dizaino registracija EUIPO (*EU Intellectual Property Office*) Nr.007535067-0001 (autorius – V. Vilimas). Implanto gamybai buvo sukurta speciali liejimo forma, kurią naudojant pradėta implantų gamyba. Šiuo metu gaminami sulos išgavimo prietaisai komplektuojami tik su naujos konstrukcijos implantu. Sulos surinkimo prietaisų gamybos licenciją

šiuo metu turi prietaisų gamintojas MB „Suleda“ (vadovas – Justas Mingaila).

3 pav. Implantas sulai leisti

4 pav. Implanto darbo brėžiniai

Beržų sula yra greitai gendantis produktas. Po išgavimo ji per 2 paras turi pasiekti vartotoją. Šaldytuve palaikant 0–5 laipsnių temperatūrą ji gali būti laikoma ne ilgiau kaip 5 paras. Norint išlaikyti šviežių sulą ilgą laiką ji turi būti užšaldoma giliu šaldymu iki minus 18–20 laipsnių.

Išgautos sulos surinkimui ir transportavimui išbandyti 3 technologiniai variantai.

Pirmas variantas. Sulos surinkimo indai su sula nešami į transporto priemonę be perpilymo. Šis variantas naudotinas tuo atveju, kai beržynas yra prie gerai privažiuojamo kelio (5 pav. a, b). Iš miško rankomis išnešta

5 pav. (a) Sulos rinkimas nešiojant butelius į transporto priemonę

sula gali būti iš karto supilama į konteinerį transporto priemonėje (5 pav. c)

5 pav. (b) Sulos rinkimas nešiojant butelius į transporto priemonę

5 pav. (c) Sulos rinkimas nešiojant butelius į transporto priemonę

Antras variantas. Sula iš jos leidimo vietos siurblio ir vamzdžių pagalba pumpuojama į konteinerį transporto priemonėje prie

6 pav. (a) Sulos rinkimas panaudojant vamzdinį transportą (žarną)

6 pav. (b) Sulos rinkimas panaudojant vamzdinį transportą (žarną)

gerai privažiuojamo kelio. Šis metodas naudojamas, kai tarp sulos leidimo vietos ir kelio yra kliūtis, pvz. pelkė. Šio metodo trūkumas – atstumas turi būti ne didesnis kaip 150 metrų (6 pav. a, b).

Trečias variantas. Sula jos leidimo vietoje renkama į vikšriniam vežimėlyje įrengtas talpas (7 pav. a). Užpildžius talpas sula gabenama iki surinkimo konteinerio prie gerai privažiuojamo kelio (7 pav. b), kur sula yra perpumpuojama į konteinerį transporto priemonėje (7 pav. c).

Šis sulos surinkimo metodas laikomas perspektyviausiu. Į vikšrinį vežimėlį galima pakrauti iki 0,5 tonos sulos. Vežimėlis yra padidinto pravažumo, labai manevringas. Su juo galima privažiuoti prie kiekvieno medžio.

7 pav. (a) Sulos rinkimas naudojant vikšrinį vežimėlį

7 pav. (b) Sulos rinkimas naudojant vikšrinį vežimėlį

7 pav. (c) Sulos rinkimas naudojant vikšrinį vežimėlį

8 pav. a

8 pav. b

8 pav. c

8 pav. d

Atsižvelgiant į tai, kad atstumai nuo sulos išgavimo vietos iki užsakovo (perdirbimo įmonės) gali būti nemaži, verčiantis sulos verslu būtina turėti sulos kaupimo bazę, kurioje būtų įrengtos reikiamo našumo atšaldymo ir užšaldymo kameros. Čia sula gali būti šaldoma *Pet* buteliuose (8 pav. a), perpilama į šaldymui skirtus konteinerius (8 pav. b). Konteineriuose atvežta sula talpinama į šaldytuvą (8 pav. c) arba tiesiogiai į transporto priemonę pristatyti užsakovui (8 pav. d).

Norint sulėtinti sulos fermentacijos procesus, ji gali būti ozonuojama arba šaldoma. Miškų ir ekologijos fakultete 2018 m. buvo vykdomas projektas „Pramoniniu būdu išgaminamos ekologiškos beržų sulos tyrimai, apdorojant produktą ozonu“. Tačiau tyrimai parodė, kad sulos ozonavimas pilnai nesustabdo sulos fermentacijos.

MB „Suleda“ 2020–2022 m. pagal dotacijos sutartį NR.01.2.2.-MITA-k-702-09-0056 su Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) vykdė projektą „Beržų sulos užšaldytų produktų kūrimas ir vystymas“. Pagal aprašytą technologiją išgauta šviežia sula užšaldoma šaldiklyje iki minus 18 °C pasirinktoje pakuotėje. Naudojant šią technologiją į rinką galima pateikti ekologišką, šviežią produktą ištisus metus ledo kubelių pavidale arba kitoje plastikinėje pakuotėje (9 pav.).

Vykdamas sulos gavybos ir realizacijos tyrimus naudojomės LAMMC Atviros prieigos centro baze. Už tai esame labai dėkingi.

9 pav. Skirtingose pakuotėse užšaldytos sulos pavyzdžiai

Augalų džiūtis miesto sąlygomis

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. DAIVA BUROKIENĖ

Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Augalų patologijos laboratorija

Praejusiais metais stebėjome brandžius medžius augančius miesto šaligatviuose. Jie augo neesant net menkiausio polajo ploto, suspaustomis šaknimis po plytelėmis, esant ekstremalioms aplinkos sąlygoms. Nuo gegužės mėnesio pradžios augalus kankino šalnos, sausra, vėjas, nes jau birželį pradėjo ruduoti lapų pakraščiai, vystėsi nekrozė, prastėjo nelaištomų augalų būklė. Liepą pradėjo ruduoti, džiūti medžių lapai (oro temperatūra siekė +30 °C). Rugsėjo 6 d. visoje šalyje registruotas karštis, o mėnesio viduryje jau kaitra – tropinės naktys, vidutinė dirvožemio temperatūra 10 cm gylyje – 20–22 °C, aukščiausia 26–33 °C, vidutinis kritulių kiekis 12,9 mm. Laikantis aukštai vidutinei paros temperatūrai, šalyje visą rugsėjį tęsėsi meteorologinė vasara. Kai kuriose gatvėse, nors ir pavėluotai, buvo didinamas liepų polajo plotas ir jame prie medžių šaknų kaklelio padėti drėkinimo maišai. Iškilo klausimas, kaip peržiemos brandūs medžiai numetę lapus liepos pabaigoje ir ar sulapos kitais metais,

2024 metų pavasaris buvo šilčiausias nuo 1961 m. Jau vasarį, kovą buvo teigiama temperatūra. Bendra vidutinė oro temperatūra siekė 9,4 °C. Vasario pabaigoje ant senos guobos augo juodkotė ugniabudė (*Flammulina velutipes*), ant džiūstančių liepų paprastoji alksniabudė (*Schizophyllum commune*). Kovo pradžioje žydėjo gluosnis žilvitis, lazdynai ir kt. Šilčiausias balandžio pirmas dešimtadienis, kurio vidutinė oro temperatūra buvo 10,4 °C. Naktimis vyravo 10–15 °C šiluma, o dienomis 21–26 °C. Saulės spindėjimo trukmė padidėjo 7 proc. Dėl kaitrių saulės spindulių daugelyje vietų visiškai nurudavo nudeginti tujų, kadagių lapai. Esant aukštai oro temperatūrai labai greitai pradėjo skleistis augalų lapai, o ant praėjusiais metais suvargusių liepų sulapojo tik pavienės šakos. Paskutines balandžio dienas lydėjo sniego pavidalo krituliai, naktimis

fiksuotos –1 – –6 °C šalnos. Kaip ir gegužės pirmą dešimtadienį arčiau dirvos paviršiaus fiksuota net –7,8 °C. Po šalnų matėme daug liepų su apšalusiais lapais. Gegužės viduryje vystėsi liepų šakų tirostroma (*Thyrostroma compactum*), lapus puolė amarai, uosalapio klevo šakavietėje augo žvynuotoji skylėtbudė (*Polyporus squamosus*), klevus puolė klevinė uncinulė (*Sawadaea bicornis*). Gegužės pabaigoje, birželio pirmame dešimtadienyje gausiau palijus, nežymiai atsigavo apšalusių liepų, klevų pavienės šakos ir iš miegančių pumpurų skleidėsi nauji šviesiai žali lapeliai. Kai kurie jauni medeliai buvo tik su viena sulapojusia šaka. Birželio antroje pusėje dalis naujų liepų lapų jau džiūvo, vystėsi nekrozė, masiškai krito žiedynlapiai su neišsivysčiusiais žiedais, luposi žievė nuo paprastojo skroblo skeletinių šakų. Visiškai išdžiūvusias sveikas jaunas ir brandžias liepas pradėta šalinti iš šaligatvių. Liepų, kurių viršutinės šakos buvo išdžiūvusios jas bandyta nupjauti arba kartu su kamienu patrupinti.

Praėjusiais sausringais metais nusilpę medžiai šiais metais dar bandė lapoti, bet šalnos, sausra ir aukšta temperatūra juos galutinai nudžiovino. Iki šiol niekas neatkreipia dėmesio į medžių, augančių šaligatviuose, polajo plotą. Kai kuriose gatvėse beveik aklinau plytelėmis uždengtas net medžio šaknų kaklelis. Medžių šaknys plečiasi, iškilioja šaligatvių plyteles, dėl temperatūrų skirtumo pleišėja medžių kamienai. Atšokusios plytelės kelia nepatogumą pėstiesiems. Karščių metu, plytos ar geležinės dangos labai įkaista, negaudamas drėgmės kais-ta medžių šaknynas, džiūsta šakos, lupasi žievė. Tad šių metų birželio pabaigos, liepos karščiai Lietuvoje (30,4–34,9 °C) visiškai nualino šaligatviuose augančius ir neprižiūrėtus liepas, kurias teks keisti naujomis. Jeigu nebus įrengta augalų laistymo sistema, jų ateitis labai aiški.

Pagal meteorologų spėjimus, ateityje vis dažnės karščio bangos su smarkiomis liūtimis.

Šiomet nesulapojusi liepa

Tenka pagalvoti, kaip išlaikyti brandžius medžius šaligatviuose miesto sąlygomis. Dabar jie auga betone – dangoje nepralaidžia vandeniui. Smarkių liūčių vanduo nespėja įsigerti į žemę ir upėmis iš užtvindytų gatvių palaipsniui nuteka į kanalizaciją. Augalas tuo metu gauna nedaug drėgmės tik pro lapus. Lietus nenuplauna net amarų, kurie būna išvirtinę apatinėje liepų lapų pusėje. Be to, borteliai ar kitokie medžio įrėminimai, skurdus smėlio, žvyro, skaldos „dirvožemis“, suspaustas šaknynas dėl gatvėse esančių šiluminių tinklų, vandentiekio ir nuotekų vamzdinių – tai visas kompleksas priežasčių, prisidedančių prie augalų džiūtis.

Visi žino, kad medžiai gerina miesto aplinkos oro kokybę, mažina karščio bangas. Ne vien medžiai, bet ir pievų augalai, visi žali krūmai bei krūmeliai prisideda prie oro gaivintojų vaidmens. Pastaruoju metu prie gatvių puikiai įsivertino šermukšniapė lanksvūnė. Vasarą žydi stačiomis smulkių baltų žiedų šluotelėmis, peržydėję paruduoja. Žiedai labai mėgstami bičių ir kitų vabzdžių. Rudos šluotelės išlieka per žiemą, tad visais metų laikais lanksvūnė yra dekoratyvi, nereik-

Ant augalų supiltas druskingas sniegas

Nutirpus sniegui, sulaužyti augalai vasarį

Posūkis į kiemą per augalus

Keturkojų augintinių laužoma lanksvūnė

Juodkotė ugniabudė

Žvynuotoji skylėtbudė

Liepų šakų tirostrozė

Gegužės pradžioje nušalę liepos lapai

Ant liepos liko viena gyvybinga šaka. Medis nukirstas

Antrinių lapų nekrozė birželij

Nuo karščio ir sausros atšokusi skroblo žievė

Išdžiūvusios liepos sveikas kelmas

li drėgmei. Tenka pastebėti, kad lanksvūnės krūmeliai kai kuriose vietose nukenčia nuo neatsakingų keturkojų vedžiotųjų. Augintiniai landžiodami po krūmelius juos laužo ir dergia. Šio augalo ir kitų, kaip japoninės ar baltosios lanksvų, pasodintų viduryje gatvių ar šalia jų, augimas, džiūtis priklauso nuo žmogaus veiklos. Kiekvienais metais žiemą druskingas sniegas yra sukamas ant šaligatviuose esančių medžių polajo ir net ant užtvartose esančių augalų. Nutirpus sniegui matome suniokotus augalus, O gatvių viduryje pasodinti augalai yra visai sulaužomi automobilių ratais, atseit jie trukdo įvažiuoti ar išvažiuoti iš kiemų.

Kiekvienas miestietis turėtų labiau saugoti ir gerbti miesto žaliąjį rūbą.

Nuo 2018 m. didėja sausros, dažnėja trumpalaikės, bet itin intensyvios liūtys, paversdamos gatves upėmis. Laisvai augantys augalai gali pasisavinti kažkiek drėgmės, bet tik ne šaligatviuose užbetonuoti. Reiktų išsaugoti likusius neiškirstus brandžius medžius. Kad medžių šaknis pasisavintų nors kažkiek lietaus vandens, būtina nuo jų nuimti iškilotas šaligatvio plyteles ir pagal galimybes įrengti ištisines žaliąsias juostas. Vejose galėtų augti šermukšniapė lanksvūnė, kiti augalai arba žolė, suteikianti medžių polajui pavėsį ir drėgmę.

Neišsivystę liepžiedžiai nuklojo šaligatvius

Iš ąžuolo jau teka gleivinė masė

Klevo pirminių lapų nekrozė birželij

Klevinė uncinulė

Ąžuolo šaknims reikia erdvės

VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakulteto absolventams įteikti diplomai

ŽŪA Miškų ir ekologijos fakultete absolventams 2024 m. birželio mėnesį iškilmingai įteikti diplomai. Šiemet fakultetą baigė 45 absolventai: 12 miškininkystės studijų programos bakalaurų; 11 taikomosios ekologijos studijų programos bakalaurų; 9 miškininkystės studijų programos, 7 laukinių gyvūnų išteklių ir jų valdymo studijų programos bei 6 Ekologijos ir klimato kaitos studijų programos magistrai.

Birželio 19 d. vidurdienį į Žemės ūkio akademijos iškilnių salę rinkosi svečiai, absolventų artimieji, dėstytojai. Renginio vedėjas Ignas Andriukevičius iškilmingai pakvietė pasveikinti Miškų ir ekologijos fakulteto absolventus, įžengiančius į salę. Absolventus sveikino ir diplomus įteikė Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos kanclerė profesorė Astrida Miceikienė, Miškų ir ekologijos fakulteto dekanas profesorius Vitas Marozas. Absolventus taip pat pasveikino ir visiems atminimo dovanėles įteikė VĮ Valstybinių miškų urėdijos

generalinis direktorius Valdas Kaubrė. Sveikinimus ir linkėjimus perdavė Lietuvos miškininkų sąjungos valdybos (prezidiumo) narė Vaida Venckuvienė.

Išskilmingo renginio metu VDU Žemės ūkio akademijos absolventams įteiktos stipendijos. „Ekoagros“ direktorė Virginija Lukšienė už geriausią bakalauro studijų programos Taikomoji ekologija baigiamąjį darbą įteikė Marijai Jankauskai. Mocevičiaus firmos „Ginalas“ vadovo pavaduotojas Eduardas Derenka už geriausius bakalauro ir magistro studijų programos Miškininkystė baigiamuosius darbus stipendijas įteikė bakalaurui Rokui Rutkauskui ir magistrui Pauliui Stonkui. Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos direktorius Laimonas Daukša už geriausią studijų programos „Laukinių gyvūnų išteklių ir jų valdymas“ magistro baigiamąjį darbą įteikė Giedriui Kurpeikiui. VĮ Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubrė studijų programos Miškininkystė absolventams Giedriui Kurpeikiui, Rokui Rutkauskui ir Pauliui Stonkui įteikė apdovanojimus už aktualias miškų ūkio problemas sprendžiančius baigiamuosius darbus.

Absolventams ir visi bendruomenei šventinę nuotaiką kūrė grupė „Iki mėnulio“.

DOMINYKO REPEČKOS nuotraukos

Apsilankius tuometinėje Šilutės miškų urėdijoje 2017 m.

Miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ 10-metis

Miškų mokslo senjorų iniciatyva klubas „Giriūnai“ įkurtas 2014 m. balandžio 10 d. Klubo pavadinimą pasiūlė dr. Jonas Grigaliūnas. Į klubą susibūrė miškininkai mokslininkai, vėliau, pakeitus klubo įstatus, nariais gali tapti miškininkai praktikai. Per visą dešimtmetį narių skaičius buvo 18-20. Pagal klubo įstatus vienas iš tikslų – bendravimas su miškų urėdijomis, susipažinti su miškų urėdijų veiklos ypatumais, skleisti savo patirtį, teikti konsultacijas įvairiais ūkininkavimo klausimais, mokslo pasiekimų diegimas gamyboje ir kt.

Pradžioje kasmet aplankydavome 1–2 miškų urėdijas: Trakų ir Anykščių (2015 m.), Biržų (2016 m.), Šilutės (2017 m.), po valstybinių miškų reformos lankėmės VMU Kazlų Rūdos regioniniame padalinyje (2021), VMU Varėnos regioniniame padalinyje (2022). Ne kartą lankytasi pas artimiausius Dubravos miškininkus.

Pirmasis klubo prezidentas prof. habil. dr. S. Karazija (dešinėje) ir dabartinis prezidentas dr. V. Verbyla su klubo sekretore dr. L. Skuodiene

Priklausomai nuo miškų urėdijos veiklos ir ypatumų aptardavome: mišrių medynų formavimą, ugdymo kirtimų tyrimą ir vertinimą suformuojant tikslineis medynus, kirtimų ir atkūrimo būdus, technologijas, maksimalaus produktyvumo etaloninių medynų formavimą, įvertindavome bandomuosius miško želdinius, selekcinis-genetinius tyrimų objektus ir jų plėtrą, miškų pritaikymą rekreacijai ir kt.

Vėliau vykdavome į atskirus objektus arba į kvietinius renginius. 2022-2024 m. aplankėme Kauno botanikos sodą, Kauno ąžuolyną, „Neregėtos Lietuvos“ tūkstantmečio ąžuolyną, Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolyną J. Basanavičiaus tėviškėje. Visais atvejais pasidalindavome miškininkų spaudoje.

Prasidėjus miškų valdymo sistemos pertvarkai, kuri vyksta iki šiol, giriūniečiai neliko nuošalyje, aktyviai dalyvauja įvairių komisijų bei renginių veikloje, teikia pasiūlymus svarstant teisės aktų projektus, rengiant rezoliucijas, kreipimusis į politines partijas ir kt.

Bandome diskutuoti su tariamais gamtos mylėtojais, su jų mirtais apie neva iškertamus Lietuvos miškus. O tokių organizacijų, iniciatyvinių grupių, sambūrių yra daug. Moksliniai faktai stengiamės pagrįsti, kad miškai neiškertami, o priešingai, per pusšimtį metų miškų būklė nuolat gerėjo, o medynų našumas išaugo. Paliekame miškus geros būklės, kaip miškininkų ir mokslininkų bendro darbo rezultata. Tolesnis miškų rūpestis priklausys jaunesniai miškininkų ir visuomenės kartai.

Mūsų klubas naujais nariais nesipildo.

Ateityje numatome daugiau bendrauti tarpusavyje, domėtis kultūriniais renginiais, mums rūpimais miškų ir miškininkų paveldo klausimais, remti Lietuvos miškininkų sąjungą. Akademiko S. Karazijos žodžiais, LMS turi telkti visus miškininkus solidarumo keliu. Giriūnų klubas įeina į šios sąjungos sudėtį.

Dr. Algirdas RUTKAUSKAS

Tuometinės Biržų miškų urėdijos girioje 2016 m.

Tuometinės Anykščių miškų urėdijos Mikierių girininkijoje 2015 m.

Tuometinėje Trakų miškų urėdijoje 2015 m.

Kas tai yra miškas? Enciklopedijoje rašoma, kad miškas – „tai teritorija, tankiai apaugusi medžiais, sudaranti tam tikrą gyvosios gamtos buveinę“.

Gana „sausas“ miško apibrėžimas. Verta išgirsti, kaip apie mišką kalba paprasti eiliniai žmonės.

Girioje senovėje, kai žmogus, iškirtęs mišką, kirtavietėje augindavo duoną, žmonės rūpinosi, kad miškai nebūtų naikinami. Rašoma, kad tuomet po sodybas vaikščiojo miškų deivė Medeinė ir išpėdavo: „Saugokit miškus. Iškirsite miškus – nebeliks Lietuvos“.

Sovietmečiu buvo akcentuojama, kad miškas – tai drėgmė, drėgmė – tai derlius, derlius – tai gyvenimas. Taigi pasakyta, kad be miško negyvensit.

Prasidėjus privatizacijai, didelis miškų globėjas, rašytojas Romas Sadauskas organizavo pasitarimą, kuris vyko rašytojų sąjungos patalpose. Dalyvavo daug žinomų žmonių, tarp jų ir Romualdas Ozolas. Gerbiamas R. Ozolas tuomet sakė, kad nemiegojęs visą naktį, galvojęs kaip apibūdinti mišką. Taigi, pabrėžė jis, kad miškas – tai dangaus ir žemės meilės vaisius, kur jis baigiasi, prasideda dykuma. Dykumoje žmonės negyvena. Ar galima daugiau ką bepridėti? Labiau miško sureikšminti nebėra kuo.

Iš šių kelių minčių, suprantame, koks brangus lietuviui miškas, kaip norisi jį puoselėti, globoti saugoti. Ankstesnioji miškininkų karta išsaugojo mišką sovietmečiu. Šviesios atminties miškų ministras Algirdas Matulionis savo užrašų knygelėje pabrėžė, kad „Miškas – tai mano gyvenimas“.

Lietuvių tautos sąžinė, rašytojas Justinas Marcinkevičius rašė: „Ar žmonės žino, kad miškai tai mūsų žemės gyvos mintys, kad jiems išnykus visiškai žmogus ir žemė ims kankintis“.

Nepriklausoma Lietuva perėmė gražius išpuoselėtus miškus.

Dabar į miškus atėjo naujovės, reformos. Norisi tikėti, kad jos bus palankios miškams. Siūlyčiau, kad miškai būtų prižiūrimi, tvarkomi, puoselėjami kaip tai daro mūsų kaimynai lenkai.

Ir dabartiniai miškų vadovai, gerbdami senųjų išmintį turėtų atsiminti: „Iškirsite miškus – nebeliks Lietuvos“.

Vytautas STACEVIČIUS

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Juodasis čiurlys (*Apus apus*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Ar pamenate – dar visai neseniai jį vadinome tiesiog čiurliu, pas mus tai buvo vienintelė šių paukščių rūšis. Dabar, aptikus baltapilvį ir blyškų čiurliu, mūsiškę rūšį turime vadinti pilnai – juodoju čiurliu. Tai įprastas mūsų krašto sparnuotis, dažnai matomas nardantis ore ir girdimas, bet ne visada atpažįstamas patekęs į rankas. Žinoma, tokie atvejai nėra dažni, jie galimi radus nukritusį ant žemės, sužeistą čiurli, arba tikrinant inkilą, kuriame jis peri. Gali būti ir kitokie atvejai, apie kuriuos toliau ir pakalbėsime.

Juodasis čiurlys – vasaros paukštis. Į mūsų kraštą jis parskrenda prieš gegužės vidurį, išlekia iki rugpjūčio vidurio. Taigi, Lietuvoje gyvena trejetą mėnesių, kitus praleidžia netoli Pusiaujo. Ar mūsų šalį galime vadinti šio paukščio gimtine? Taip, jis peri tik čia, užaugina čiurliukus ir likusius 9 mėnesius ilsisi. Kodėl šie paukščiai perėti skrenda tolyn į šiaurę – juk jie sutinkami ir Suomijoje, ir Skandinavijos šalyse. Pabandykite palyginti laiko, šviesiojo dienos meto, kai galima gaudyti ore esančius vabzdžius, laiką – pas mus vasaros diena trunka daugiau kaip 17 valandų, prie Pusiaujo ji visada vienoda – po 12 valandų. Vadinasi, patogiau gyventi pas mus, čia jaunikliams augti sąlygos puikios; nepamirškime, kad tolyn į šiaurę, prie poliarinio rato vasaros diena yra dar ilgesnė.

Sugrįžusius čiurlius pamatome aukštai ore – jie didesni už kregždes, jų sparnai daug ilgesni, lenkti (pjautuviški), iš tolo paukščiai atrodo juodi, nors iš tikro rusvai juosvi, dengiamosios plunksnos (ypač jaunų individų) turi šviesius kraštus, todėl sudaro lyg „žvynų“ vaizdą. Galva didelė, akys taip pat didelės, rainelė ruda. Iš toli matosi po snapu, gerklės srityje esanti balsva dėmė. Snapas trumpas, bet žiotys plačios – čiurliai ore gaudo vabzdžius ir stvarsto vėjo nešamus šapus, plunksnas savo lizdams – ant žemės jie niekada nenusileidžia. Jų kojos labai trumpos, visi 4 pirštai atgręžti priekin ir „ginkluoti“ labai aštriais nagais. Jais patogų laiptuoti inkilo, uokso sienelėmis. Kartais nagai tampa ir labai rimtu ginklu. Kur jo reikia?

Juodieji čiurliai sugrįžta tada, kai varnėnų inkiluose auga jaunikliai. Gegužės gale čiurliams laikas užsiimti lizdais, tačiau potencialiose jų perimvietėse (inkiluose) tebėra varnėniukai. Tuo metu ir įvyksta nelengvos dramos – čiurlys įneria pro inkilo landą vidun ir susikimba su varnėnu. Šis yra bent du kartus sunkesnis už čiurli, moka kapoti snapu, tačiau čiurlys turi savo ginklą – jau minėtus aštriuosius nagus. Jais gali padaryti labai rimtų žaizdų, dar dažniau su varnėnu susikimba ir neišsiskiria – yra tekę rasti inkilus ir juose sudžiūvusias taip susikibusių ir žuvusių paukščių liekanas. Žinoma, tai nėra nuolatinė problema.

Čiurliai – žmogaus aplinkos palydovai, sekėjai. Profesorius T. Ivanauskas rašė, kad anksčiau jie neretai perėdavę Dainavos (Gudų) girios senuosiuose drevėtuose medžiuose, tačiau dabar miškuose jų praktiškai neaptinkame. Jų perimvietės gali būti varnėnams gaminti inkilai (su 4,5–5 cm skersmens landa), bet dažnai jie peri sienų plyšiuose, palėpėse. Dabar daug kas kelia čiurliams specialius

AUTORIAUS nuotrauka

horizontalius inkilus. Jų poreikis labai išaugo po daugiabučių miesto namų renovacijos, kurios metu panaikinti plyšiai ir kitos potencialios čiurlių perimvietės.

Čiurlio lizdas – padrika krūvelė šiaudgalių, plunksnų. Dėtyje visada 2 balti kiaušiniai, dedami kas 2–3 dienas. Juos peri (tikriausiai) abu poros paukščiai 18–20 parų. Štai čia reikia žinoti dar ką iš čiurlių biologijos: šių paukščių kiaušiniai gali būti palikti be šildymo net keletą parų ir gemalai juose nežūva. Todėl jų perėjimo trukmė tęsiasi iki 25–27 d. Tas pat yra ir su jauniklių augimu: plikus čiurliukus, staiga atvėsus orams, seni paukščiai palieka, po keleto dienų sugrįžę juos „atšildo“, toliau maitina ir jie auga. Štai kodėl ir jaunikliai lizduose išbūna ne apibrėžtą laiką, o 5–8 savaites.

Prieš išskrisdami čiurliukai būna riebus, tas riebalų kiekis būtinas pirmam savarankiško gyvenimo etapui – palikus lizdą, jų niekas nemaitina, besimokydami gaudyti vabzdžius, jie kurį laiką badauja ir naudojami atsargomis.

Juodasis čiurlys, kaip jau žinome, nenusileidžia, nenutopia ant žemės – jo kojos per trumpos atsispirti, o sparnai – per ilgi, kad jais atliktų pirmus skrydžio mostus. Jei taip nutinka (pavyzdžiui, skrisdamas paukštis užkliudo laidus, šakas), surastą čiurli reikia atsargiai mestelėti į orą – sveikas, nesužeistas paukštis beregint pakils į orą ir nuskris.

Labai ilgai apie čiurlių metų režimą nežinota nieko, net atsakingi mokslininkai manė, kad visus 9 mėnesius žiemavietėse jie nakvoja, ilsisi kalnų urvuose, nišose. Patvirtinimų tokiems spėjimams nebuvo, nors Europoje per XX a. buvo sužieduota šimtai tūkstančių čiurlių. Situacija tapo aiški po švedų ornitologų atliktų tyrimų: jie duomenų kaupikliais, tvirtinamais prie kojų, paženklino 20 čiurlių, kitą pavasarį sugrįžo 8. Vadinasi, jie „parnešė“ informaciją, tereikėjo ją išsaugoti kompiuteryje ir apdoroti. Koks bus atsakymas? Jis labai paprastas: tuos 9 mėnesius čiurliai nė karto niekur nenusileido, jie visą laiką suko ore: maitinosi, miegojo, ilsėjosi...

LIETUVOS MIŠKŲ ŽVĖRYS.

Sicista (Sicista betulina)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Tikrai ne visi girdėję tokį žvėrelį, sutinkamo ir mūsų miškuose, vardą: beržinė sicista. Jis kildinamas iš lotyniško pavadinimo, nes jokio kito, „senovinio“ vardo sicista neturėjo – jos paprasčiausiai niekas nepažinojo. Rašoma, kad ją 1928 m. pirmą kartą Lietuvoje sugavo Vilniaus universiteto docentas, teriologas Augustinas Mačionis. Žinoma, kad žvėrelis rastas Rūdinkų girioje. Iki šiol skaičiuojama dešimtys radimo atvejų, taigi, daug mažiau nei, sakykim, yra rudosios meškos stebėjimo atvejų.

Kas ji, paslaptingoji beržinė sicista ir kodėl nieko apie ją nežinome?

Tai labai mažas graužikas, sveriantis 9–10 g, nežymiai lenkiantis pelę mažylę. Šios rūšys negiminingos, tačiau sutinkamos panašiose vietose ir elgiasi taip pat panašiai – laipioja žolėmis ir krūmais, savo uodegas naudodamos kaip penktąją galūnę.

Sicista priskiriama šoklinių graužikų šeimai. Šią priklausomybę liudija skirtingos galūnių proporcijos – užpakalinės kojos yra daug ilgesnės, jomis žvėriukas gali atsispirti šokdamas nuo vienos šakelės ant kitos. Biologiškai svarbi 8–11 cm ilgio kibi uodega – dvigubai ilgesnė už žvėrelio kūną. Ji svarbi ne tik kopiant žolėmis ar krūmais. Miegodama į kamuoliuką susisukusi sicista „apsivynioja“ uodegą ir taip fiksuoja save, išsaugo daugiau šilumos.

Sicistos kūno viršus pilkai rudas, apačia šviesiai pilkšva. Nuo snukučio galo iki uodegos pamato išilgai nugaros nutįsusi siaura juoda juostelė – būtent ji padeda sicistą atskirti ne tik nuo ryškai rusvos ar rusvai gelsvos pelės mažylės, bet ir nuo kitų pelių. Dar viena svarbi elgsenos detalė – bėgdama sicista gali šokuoti užpakalinėmis kojomis, todėl ji ir priskirta šoklinių šeimai.

Kodėl jos nerandame ir nematome? Gal ji labai reta? Taip, ją laikome reta rūšimi, nors argumentuotų faktų apie tokią jos būklę neturime. Galbūt, tinkamesnis atsakymas būtų toks: mes sicistos netyrinėjome, nes ji yra naktinė (ar prieblandos) rūšis, gyvena žolių ir krūmų apatiniame arde, jos buveinės – drėgni lapuočių ar mišrūs miškai. Ypač dažnai jos aptinkamos drėgnose pievose (krūmuotose) upelių slėniuose. Ten būna ir jų lizdai – kelmuose, tuščiaviduriuose stuobriuose, o sausesnėse vietose – urveliuose.

Sicistos labai jautrios oro temperatūrai, jos svyravimams. Net vasaros viduryje, temperatūrai nukritus žemiau 10 laipsnių, jos gali miegoti keletą parų ir atsibusti

atšilus. Kai kuriuose šaltiniuose pateikiami faktai, kad tokia trumpalaikė hibernacija (įmygis) gali turėti įtakos patelių nėštumo trukmei – ji tampa ilgesnė. Šiaip nėštumas trunka 25–30 parų.

Per vasarą sicistos (skirtingai nei pelinių šeimos graužikai) atveda tik 1 (retai –2) vadas, kuriose būna iki 10 jauniklių. Jie auga lėtai, tik po 25 parų atsiveria akys, o iki 35 paros yra žindomi. Sunku pasakyti, kodėl jaunikliai auga taip lėtai, tačiau ši savybė būdinga ir kitiems šokliams: jų patelės dar maitina net ir judrius, greitai šuoliuojančius savo vaikus.

Rugpjūtį jaunikliai tampa savarankiški, o kitą pavasarį, peržiemoję jie jau yra subrendę. Vasaros gale ar rugsėjo pradžioje sicistos aktyviai maitinasi, nes jiems reikia sukaupti riebalų ir pasiruošti žiemos miegui.

Sicistos įminga kaip ir miegapelės. Remiantis Europoje atliktais tyrimais, jų įmygis trunka iki 7 mėnesių. Miega giliai po žeme, urveliuose.

Sicistos – mišrios mitybos žvėriukai. Jos graužia žolių sėklas, pumpurus, tačiau mėgsta vabzdžius, jų lervas ar lėliukes. Visa tai jos suranda kopinėdamos augalais.

Kaip jau minėjome – tai mažas, slapus žvėriukas, tačiau gamtoje jam pasislėpti pavyksta ne visada: dažnai sicistos tampa žebenksčių, šermuonėlių, kiaunių ir, žinoma, pelėdų grobiu. Beje, ne vienu atveju sicistų radimo atvejai nustatyti pagal liekanas, esančias pelėdų atrajose. Žinoma, jų skeleto (kaulines) liekas identifikuoti gali tik specialistai.

Ar retai sicistai būtinos apsaugos priemonės? Kol kas tokio poreikio nėra, tuo labiau – nežinoma, nei ką daryti reikėtų, nei kur, kokiose vietose tokias priemones taikyti. Matyt, reikia tikėtis, kad drėgnuose mišriuose ar lapuočių miškuose jos visada jausis gerai.

AfroBrazilian, CC BY-SA 3.0 -<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>>, via Wikimedia Commons nuotrauka

Pelkinės
vingiorykštės
lengvumas

Balsai vingiorykščių pievoje

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Vidurvasaris. Pilnatis. Giedras, karščiu alsuojantis rytas. Labai pasiilgau pievų ir nors pastaruoju metu po kojomis painiojosi įvairūs rūpestėliai, šryt manęs laukia pilnas gyvybės žiedų laukas, dar ir su nediduku piliakalniuku pakrasty.

Norint ten patekti, turiu perbristi aukštų žolynų jūrą ir pereiti retmiškį. Tai ir brendu dairydama kiek akys užmato. O pirmiausia jos užmato baltuojantį valerijonų gojelį. Tikra ramybės oazė – uostyk ir markstykis

Spungė lanko kema

AUTORĖS nuotraukos

prieš saulę iš malonumo. Tačiau aš ne katinas ir markstytis visai nenoriu, juolab kad mano akis dengia platūs skrybėlės bryliai, kas labai patogiu per tokią kaitrą. Tolėliau už valerijonų driekiasi kanapinio kemero laukas. Sakyčiau, tas kemeras tikras viliokas: plaštakės ir kamanės prie jo kaip prie medaus limpa. Labai jau traukia saldusis nektaras. Kemerynas suka posūkį už krūmų ir aš kaip ta plaštakė nuplasko jo viršūnėm iki miško juostos. Tereikia pereiti ją skersai ir jau būsiu piliakalnio pievoje.

Miškelio viduje – žmogaus rankų nematęs šabakštynas: šakos susiraižgę, virtėlių kliūtys. Bet aš žinau, jog vienoj vietoj yra tarsi proskyna: iš kraštų aukšti medžiai, o viduje vienas kitas krūmokšnis, lyg kokia aikštelė. Susirandu tą proskyną, keletas žingsnių ir... sustoju. Vidury aikštelės – namai, ne namai. Prie dviejų medelių audeklas tarsi sienelė pritvirtintas, vidury – plytų laužavietė ir dar gretimais tvirtos kopėčios suręstos. Man bespoksant pasirodė, kad po tuo audeklu kažkas guli. Apsidairau – norint išvengti akistatos, reiktų gana didelį lanką sukti, o taip nesinori brūzgynais krebždintis ir akių badytis. Liko tik keli žingsniai ir aš jau kitoj retmiško pusėj, jau savo pievoj! Kukliai slenku priekini ir lengviau atsikvepiu – po audeklu katilas su žarstekliais. Aha, vis dėlto kažkas čia košę verdas! Pradžioj maniau, gal vaikai ateina papramogauti, bet gal ir koks gamtą mylįs pavargėlis čia nakvoja. Dabar, pavyzdžiui, galėtų jis būt išėjęs produktų savo vakarinei košei. Kokia bebūtų tiesa, truputį nesmagu, nes vieta gana atoki, žmonių nelankoma, nebent tokia kaip aš užsimanau laukinėm pievom prasilekti. Ir žinant, kad sekantį kartą vėl teks pro kažkieno „kambarius“ eiti, tikrai darosi nesmagu. Fui. Net ir įbridus pievon dar kartą apsidairau – norėčiau būti užtikrinta savo vienvatė.

Aukštom viksvom nusiiuri į pakalnę – ten smėlinga, turėtų čiobreliai žydėti. O kaipgi – vienas kupstas, antras, apsisukus dar ir daugiau randu. Ir ne tik čiobrelių, gretimais

Rasakilos gyvybės lašas

Jonazolė

gal penkios olos išraustos. Gal lapės, gal barsuko – neatskiriui aš jų. Tačiau niekad negalvoju, kad šios pievos pakraštį gali lapės apsigyventi. Bet, pasirodo, rudosios turi kur šeiminkauti – kalno papėdėje girdžiu vištas karksint. Tai jau darbo į valias rudosioms šeimyną auginant.

Piliaikalnis pievos pakraštį nedidukas, bet kita jo šlaito pusė leidžiasi žemyn itin stačiu skardžiu. Ten, apačioje, kadaise buvo daug gyvenamųjų sodybų. Dabar vietom tik seni apkerpėję sodai kantriai nokina obuolius. O ant drėgnos žemės – vynuoginių sraigčių kolonijos. Aš žemyn nesileidžiu, lieku pievoje ir skinu jonažolės – vaistą nuo 99 ligų. Ir šiaip graži toji Jono žolė: iš tolo lyg saulė geltonuoja, upą kelia. Namuose jos žiedus geresniu aliejumi užpilsiu

Dvilapė blandis - lietuviškų pievų orchidėja

ir po mėnesio turėsiu natūralų tepaliuką nuo žaizdų, nudegimų – puikus dezinfekantas. Eidama toliau atrandau išstypusius gysločių žiedus. Plaikstosi kuokeliai vėjyje, gražu žiūrėt. Antai veronika mėlynuoja karališka spalva. O kai pamačiau dvilapę blandį, ilgokai tupinėjau apie ją su optika. Gegužraibinių šeimos įmantrūs blandies žiedeliai atkartoja mūsų auginamas kambarines orchidėjas. Nedažnai tenka ją matyti. Užtat rasakilos plačiai pasklidusios su rasos lašeliu vidurėlyje, kraujažolės boluoja, raktažolių tik lapai belike. O jų, beje, labai skani arbata ir nuo kosulio padeda. Dar snapučiai, miškinė sidabražolė, neužmirštuolės.

Ir šit, prieinu karklų „tvorą“. Įdomu, kas už jos, nes įžvelgiu lyg ir atvirą plotą,

Žydi plaukuotasis gyslotis

ne krūmų sąžalynus. Sklaidydama šakas pereinu „tvorą“... ir atsiduriu neįtikėtinoj vingiorykščių pievoje! Sakau neįtikėtinoj, nes tokio akinamo baltumo vienoje vietoje nesu mačiusi. Laukas nemažas, karklais apsijuosęs, regis atsiribojęs nuo išorinio pasaulio. Ore sklando saldžios rūgštelės kvapas, dūzgia kamanės ir tokia tyla... Netoliese suulba paukštelis. Melodija susilieja su kvapnia žiedadulkių jūra ir nuvilnija tolumon. Dar vienas paslaptingas balsas suvirpina tylą. Gal kuri iš devynbalsių taip melodingai vinguriuoja? Trelės nuaidi tai vienoje pievos pusėje, tai kitoje. Stoviu sustingusi lyg užburtoje pasakoje. Aplink balta, kvopia ir virpantys balsai. Balsai vingiorykščių pievoje...

Plačialapė veronika

Nuo kalnų iki pakrantės.

Ožkos ir gyvenimo vertybės.

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

Šį kartą papasakosiu apie unikalų žmogų La Palmoje. Jam devyniasdešimt dveji, jis dar kelis kartus per savaitę pats gena ožkes į kalną. Visada žvalus, visuomet užsiėmęs ir šiltas žmogus. Jis tikras gamtos vaikas, gyvenantis visiškoje darnoje su jį supančia aplinka. Tokių žmonių belikę nedaug. Kanarų saloje La Palmoje – vienintelis ir paskutinis savo kartos autentiškas piemuo. Oracijus.

Jau buvau užsiminusi apie jį prieš porą metų, kai pasakojau kuo tradiciškai saloje vertėsi jos gyventojai. Žemės ūkis, turizmas ir ožkininkystė. Pastaroji miršta, nes nebelieka žmonių, galinčių tęsti šią tradiciją. Valstybinės institucijos tik žodžiais „palaiko“ verslą, nes nustatytų reikalavimų ir apribojimų nepakelia vietiniai smulkieji verslininkai. O kur dar veterinarijos tvarkos, kurie, pasak pačių augintojų, nebeleidžia net pagaišusio gyvulio pakasti daržo pakraštį. Reikalavimai auga, noras gęsta.

Iš idėjos dirbančių šiandien nė su žiburiu nerasi. Taigi Oracijus – paskutinis gyvas autentiškas piemuo, tikras savo veiklos

Šunys man darbininkai, aš su jais nedarau draugysčių – tai darbo įrankis

AUTORĖS nuotraukos

Savo namų kieme. Vakare išgena ožkas į kalną

žinovas. O pasakojimas apie jį vertas ne tik dėl ožkelių, bet ir požiūrio į gyvenimą bei tikro ryšio su gamta.

Anuomet, kai pirmą kartą sutikau senąjį piemenį, jam buvo aštuoniasdešimt šešeri. Vaikščiojau miško kalnų keliuku, kai mane aplenkė visas būrys ožkų. Buvau ką tik apsistojusi saloje, tad man tai buvo tikras gyvenimo įvykis. Tikra egzotika. Tuomet drauge su juo lipome į kalną. Ten, kur jo valdos, ganyklos, kur įrengtas ožkų aptvaras ir nedidelis namelis nakvynei. Gerą valandėlę lipome, o jis, visą kelią kalbėdamas, net neužduso. Tai stipruolis, galvojau anuomet.

Dar pora kartų po to jį lankiau, vėliau prasidėjo karantinai ir mūsų reti pasimatymai pasibaigė. Labai dažnai atsimindavau Oracijų, nes gyvos šio žmogaus akys paliko didelį įspūdį.

Šią vasarą nutariau vėl aplankyti piemenį. Skambinu telefonu. Iškart pakelia ragelį. Sakau, „Oracijau, labas, čia tavo tolima kaimynė skambina. Ar atsimeni?“ Ką gali žinoti, gal žmogui atmintis atšoko, gal koks alzchimeris ar komplikacija po skiepų, dėl visa ko reikia pasitikrinti. Sakau, „kaip sveikateljė, kaip tavo ožkelės, ar dar laikai jas?“

Kitoje ragelio pusėje girdžiu tą patį šiltą, gyvybingą ir vyrišką senolio balsą. Jis puikiai mane atsimena, net mano draugus, su kuriais svečiavomės, atsimena. Na, senoliu jo net nesinori pavadinti. Mūsų pokalbis telefonu buvo trumpas. Aš pasiūliau ir jis mielai sutiko. Mes susitarėm po savaitės pasimatyti pas jį namuose.

Susitikimo dieną dėl visa ko dar kartą paskambinau, maža ką. Jis pasakė, kad pietauja, bet jau laukia mūsų su vyru ateinant. Prie durų pasitiko ištikimas Oracijaus bendradarbis šuo, Garafijos piemuo. Tokia vietinė piemenų veislė. Jis ir prieš šešetą metų mus pasitiko. Pasak senolio, tai vienas geriausių jo pavaldinių, supranta iš pusės žodžio. Tiesa, šuva dabar buvo kiek pasiligojęs, raišavo, bet darbo vietą dar vis saugojo.

Užėjom vidun ir prieš akis stovėjo tas pats gyvų akių vyras, nė kiek nepasikeitęs. Tas pats stilius: darbiniai džinsai, šviesūs marškiniai, per juosmenį ties diržu perjuosta virvė ir už jos užkištas kanariškas piemens peilis ir besišypsanti šiltos akys. Toks jausmas, kai žvelgi į veidą, o krūtinėje jauti šiurpuliukus ir šilumą. Nedažnai tokią šilumą šiais laikais galima „sužvejoti“ iš aplinkos. Per užuolaidų plyšį vidun dirstelėjo šuo, lyg norėjęs patikrinti ar viskas gerai, ir senasis piemuo lyg tarp kitko prisitarė,

kad niekuomet neleidžia šunų namų vidun ir niekada jų neliečia. Nei glosto, nei myluoja. Grynai darbiniai santykiai. Ir švara. „Senstam brolyti“, – mestelėjo šuniui. Tas lyg suprato ir nusuko snukį kiton pusėn.

Šiandien Oracijui devyniasdešimt dveji. Jis tebedirba piemeniu, turi trisdešimties ožkų bandą. Kasdien jau nelipa į kalną, sako, per senas. Dabar po melžimo tik palydi jas iki vartų, po to liepia šunims ginti gyvulius patiems. Jis apačioje palaukia kol sutartoje vietoje pamato laukymėn nuvarytas ožkas. Tuomet grįžta namo. Ryte šunys parves jas namo. Tačiau pora kartų per savaitę pats eina drauge. Juk reikia apžiūrėti ūkį, aptvarkyti namelį, aptvarą prižiūrėti.

Negalėjau patikėti, kai sužinojau, kad jis savo ožkeles melžia rankomis! Sako, turiu nusipirkęs tuos aparatus, bet rankomis patogiau. Ir ožkoms geriau po senovei. Kai jo pati buvo gyva, dar prieš du metus, ji darydavo ir parduodavo sūrius. Dabar Oracijų lanko dukra ir pavaduoja mamą sūrių gamyboje, na ir prie ūkio tėčiui padeda. Be ožkų Oracijaus ūkyje yra didelis derantis avokadų sodas, daržas, desietkas vištų su viščiukais, kanarėlių kolekcija, papūga ir du šunys padėjėjai.

Oracijus – tikra legenda. Apie jį rašo knygas, filmuoja dokumentinius filmus. Tiesa, rašytojai ir filmuotojai vietiniai, nežinomi už salos ribų. Bet jo istorija, kad ir nelengvo gyvenimo, labai įkvepianti. Nes taip ir norisi paklausti senolio: o koks gi sveikatos, jaunystės ir žvalumo receptas?

Oracijus mėgsta pasakoti savo gyvenimo istorijas, tad laukti ir prašyti netenka. Šį kartą jis pasakojo apie savo vaikystę, apie verslą mieste. Jis gimė gegužės pabaigoje, bet oficiali „registracija“ įvyko tik birželio pirmomis dienomis. Pasak jo paties, mama laukė ar ką tik gimęs pirmagimis užsikabinsias gyvenimui. Tėvai jį pakrikštijo Isaaku, bet visi nuo mažens jį vadino Oracijumi. Būdamas vaikas visuomet laikėsi prie tėvų. Kaip vyriausias sūnus šeimoje turėdavo daugiausia padėti prie ūkio. Prie ožkų. Nebuvo daug laiko nė mokytis, nes nuo vienuolikos savarankiškai prižiūrėjo bandą.

Senolis save vadina „beveik analfabetu“, bet su juo tikrai yra apie ką pakalbėti. Ne tik žino, bet ir išmano vertybes, pilnas gyvenimo išminties. Aišku geriausiai jis išmano kiekvieną La Palmos tarpekį, kalnų perėją, keliuką, šaltinį ar vandens galeriją, žemės ūkį, ožkų poreikius. Pasakodamas apie tuos laikus, kai gindavęs ožkų bandą į kalnus, kai pavojingais tarpekiais tekdavo ilgos piemens lazdos pagalba peršokti per gilią prarają, persikelti iš vienos kalno pusės į kitą, atsimesi visiškai negalvodavęs apie mirtiną pavojų nukristi žemyn. Buvo šoklus, lankstus. Tą išmintį ir žinojimą turėjęs kraujyje. Tačiau kai jo paties vaikai užaugo ir vieni leisdavosi kelionei su nakvyne į kumburę (La Palmos kalnų ketera), negalėdavo ramiai miegoti, taip už juos pergyvendavo. Tik vaikams užaugus suprato kuo pats kasdien rizikuodavo.

Vienintelė piemens išvyka gyvenime – į žemyninę Ispaniją, kur tarnavo kariuomenėje. Visas likęs gyvenimas sukosi apie nedidelį La Palmos kaimelį, kuris jo jaunystės metais tebuvo vos kelios trobos. Nuo ryto iki vakaro jis prižiūrėjo nemenką 80 ožkų bandą. Čia sukūrė šeimą. Merginą kaimynuose nusižiūrėjo jau keturiolikos, iš tolo mergino ją. Grįžęs po kariuomenės vedė, susilaukė su ja penkerių vaikų.

„Visas mano gyvenimas skirtas ožkoms ir ganymui“, – sako senolis. Klausantis jo istorijų atsiveria neregėtas langas į pasaulį, kuris, deja, išnyko. „Toks mano gyvenimas, visada su ožkomis. Jos man jį padovanojo, kai buvo sunku – išgelbėjo. Visuomet buvo ir maisto, ir pinigų visų poreikiams. Man visuomet jos patiko. Ypač ši palmerietiška veislė, kurios irgi beveik nebeliko“, – sako piemu. Paklaustas, ar norėtų ką pakeisti savo gyvenime, tik nusišypso ir atsako: „Man visuomet patiko tai, ką dariau, man buvo įdomu, daug judėjau, nebuvo kada galvoti apie liūdėsį“.

Tradicinė ožkininkystė išties įdomus užsiėmimas. Oracijus man papasakojo kaip anuomet, prieš septyniasdešimt metų, jam teko pardavinėti pieną. Ši tradicija dabar išlikusi tik nedideliame dokumentiniame filme apie jį. Papasakosiu.

Oracijaus sodyba įsikūrusi kalno papėdėje, o ganyklos – aukštai kalnuose. Jis visuomet prižiūrėdavo bandą padedamas šunų – piemenų. Ryte ar nakčiai gindavo į kalną, vakare pargindavo žemyn, kur milždavo, o pati darė sūrius. Gavęs pasiūlymą parduoti pieno miestelėnams, sutaręs su miesto valdžia, jis leidosi, pasak jo, į avantiūrą. Jis pats atsimesna, kad jam buvo baisu, nežinojo, kaip ožkos elgsis subėgę į miestą, juk tiek žmonių, namų. Bet laikėsi savo plano.

Pasiramščiuodamas ilga piemens lazda Oracijus žingsniavo priekyje, ožkų banda, ištikimai iš galo prižiūrima dviejų keturkojų Garafijos piemenų, iš paskos. Skambėdamas variniais varpeliais po kaklais ožkos klega Santa Kruzo de La Palma gatvėmis. Piemuo sustoja prie kiekvienų durų, kur jį pasitinka namų šeimininkė, prisėda ar priklaupia ir čia pat primelžia duotą indą šviežio pieno. Ir taip nuo durų prie durų jis apeidavo visą miestą, pamelždavo visas ožkas. Taip trisdešimt metų...

Paklaustas, o kas jam gyvenime yra svarbiausia, senolis visuomet atsako, jog dirbo sunkiai, bet tai jam buvo labai prasminga ir patiko. Ganyti ožkas po salą, vasarą aukštai kalnuose, žiemą leistis link pakrantės, nakvoti su ožkomis olose, naktį matyti žvaigždėtą dangų, stebėti, kaip gyvuliai atsiveda vaikus, kaip gudriai supranta, kai paskui nėra šunų, buvo visas jo gyvenimas. Jis kito nepažinojo. Gamta pati išmokė anksti keltis ir vėlai gulti, darže užsiauginti daržovių, turėti savo maisto produktų. Šeimoje visuomet buvo darna, kiekvienas turėdavo savus rūpesčius. O paklaustas apie jaunystės receptą, nedelsdamas atsakė: keliuosi su saule, niekada gyvenime nėjau pietų miego, valgau gofio ir džiovintus vaisius, kasdien geriu ožkos pieną, per pietus geriu kavos, valgau mėsą, viską, kas pagaminta. Nė karto nėra rimtai sirgęs ir skaito be akinių. Ir dar kartą nuo karto išlenkia taurelę savo gamintos naminės ant žolelių, kurią vadina *run-run*.

Oracijus visuomet sutinka su šypsena ir pasiūlo taurelę run-run

Nepažintosios Rusijos Sibiras

Prof. emeritas EDVARDAS RIEPŠAS

(Pabaiga. Pradžia nr. 1)

Kamčiatka

Kamčiatkos pusiasalis yra rytinėje Sibiro dalyje tarp Ochotsko ir Beringo jūrų. Jame yra iki 3620 m aukščio kalnagūbrių, apie 160 ugnikalnių, iš jų 28 veikiantys, garsus visame pasaulyje geizerių slėnis (UNESCO pasaulio paveldo sąraše), tarp kalnagūbrių – tektoninė įduba, centrinė žemuma. Paviršius sudarytas iš didelės įvairovės ir kilmės uolienų. Klimatas priskiriamas vidurinių platumų, jūriniam, šiaurėje – subarktiniam, pietryčiuose – musoniniam. Sausio vidutinė temperatūra – -14°C (bet gali nukristi iki -25°C), liepos mėnesį – $+13^{\circ}\text{C}$. Kalnų viršūnėse yra išlikusių ledynų. Gausu upių ir ežerų. Vyrauja tundra ir miškatundrė, pietuose – beržynai ir spygliuočių miškai. Gyventojų kiek mažiau nei 400 tūkst., iš jų vietinės kilmės, daugiausia koriakų – apie 20 proc. Administracinis centras – Kamčiatkos Petropavlovskas, 195 tūkst. gyventojų.

Geizerių slėnyje priskaičiuota apie 90 pulsuojančių geizerių, daug karštųjų versmių. Vandens temperatūra geizeriuose gali siekti iki $+25^{\circ}\text{C}$. Didžiausio geizerio čiurkšlė gali pasiekti net 40 m aukštį. Man pavyko pamatyti šį gamtos stebuklą, nors kai ten buvau, šis objektas buvo uždarytas viešajam (turistų) lankymui. Dabar dalis šio slėnio (apie 60–70 proc.) užpilta galingos nuošliaužos, susidarė terminis ežeras, bet dalis geizerių išliko ir galima aplankyti. Tam įrengtas net specialus viešbutis turistams. Kamčiatkos geizerių slėnis pagal unikalumą yra antras pasaulyje (po Jeloustono JAV).

Kamčiatkos ugnikalniai taip pat yra UNESCO pasaulio paveldo sąraše. Aukščiausias iš jų – Klučių Sopka, kurio aukštis yra 4750 m. Dėl taisyklingos kūgio formos savo unikalumu išsiskiria Kronokų Sopka. Man pavyko praskristi lėktuvu per vos rūkstantį Avačios ugnikalnį, tačiau kaip tik tuo momentu, kai buvome ties krateriu, jį uždengė mažas debesėlis ir ugninio dugno nepamatėme. Kopėme pėsti į vieną neveikiantį ugnikalnį. Mane sužavėjo atsirandanti biriuose šlaituose augmenija. Netikėtai aptikau baltagalvio jūrinio erelio lizdą su jaunikliais. Iki kraterio užkopti nepajėgėme. Kopti į ugnikalnius reikia specialaus leidimo.

Nepakartojamą jausmą patyriau maudantis terminiuose šaltiniuose. Didžiausia yra Malkinsko terminių šaltinių santalka Kamčiatkoje. Aplinkinėse upėse gausu lašišinių žuvų. Pagaudavome daugiau negu pajėgėme suvalgyti.

Karštos versmės

Aprimęs ugnikalnis

Miškai Kamčiatkoje užima apie trečdaliį pusiasalio ploto. Pirmą kartą pamačiau akmeninius beržus. Jų mediena be galo kieta ir net skęsta vandenyje. Yra alksnių, eglė, gluosnių, gudobelių, vyšnių, bet jų rūšių nesugebėjau identifikuoti. Atpažinau kurilinius maumedžius. Gausu sausmedžių, bruknių, mėlynių, o pelkėtose vietose ir spanguolių. Porą kartų mačiau ruduosius lokius. Jų ten gana daug, bet žmonių nepuola. Upėse neršia lašišos. Pasibaisėjau drakonišku gaudymu, joms plaukiant neršti. Visa pakrantė užimta jas gaudančių žmonių su bačkomis... ne, ne žuvims, o tik jų ikrams. Mažais užmetamais tinkliukais pagaunama stebėtinai gausiai ir perskrodę dar gyvoms žuvims pilvą paima tik ikrus, o pačią žuvį išmeta atgal į upę. Tai mus europiečius baisiai sukrėtė.

Petropavlovske yra dvi verslo akademijos, pedagoginis institutas ir kraštotyros muziejus. Šiame muziejuje bandyta atkurti čiabuvių gyvenimo – buities ir veiklos visumą ir artefaktais, ir tapytais paveikslais bei nuotraukomis. Laukdamas lėktuvėlio skrydžiui virš ugnikalnių, aero-uoste susipažinau su vietinės kilmės berniuku, kaip vėliau paaiškėjo, koriaku vardu Petia. Jį lydėjo ukrainietė moteris iš ligoninės į internatą. Ši moteris papasakojo liūdną istoriją ne tik šio berniuko, bet ir apskritai koriakų tautelės. Pasiūliau berniukui šokoladuką, o jis priėjęs ilgai žiūrėjo man į akis, lyg norėdamas kažko paklausti, pasakyti. Moteris paaiškino, kad Petiai 4 metai, bet jis dar beveik nekalba, pasako tik atskirus žodžius, ar tai rusiškai, ar tai neaišku koku mišiniu. Paaikškėjo, kad Petios tėvai – klajokliai, o pagal rusų įvestą tvarką, gimus vaikui jis

Aptiktas jūrinio erelio lizdas

AUTORIAUS nuotraukos

Koriakų berniukas

paimamas į vaikų namus, kuriuose dirba daugiausia rusės ar kitų tautų moterys. Su tėvais negyvendami neišmoksta savo gimtosios kalbos, nebežino savo tautos gyvenimo būdo ir nebegali būti elnių augintojais. Jie šiaip ne taip baigia privalomą mokyklą ir vos sukakus pilnametystei nukreipiami dirbti galimai sunkiausius darbus kasyklose, iškastų rūdų perdirbimo fabrikuose, rečiau į žvejybą. Koriakai – neatsparūs alkoholiui, o tuo laiku, vyraujant visuotinai girtuoklystei, greitai degraduoja, dažnai suserga okupantų atvežtomis infekcinėmis ligomis ir miršta. Buvau šokiruotas sužinojęs, kad vidutinė tokio jaunimo (koriakų) gyvenimo trukmė – 23 metai. Merginų likimas nedaug geresnis, jos taip pat tampa alkoholikėmis, anksti gimdo nežinia kieno vaikus ir taip pat greitai miršta. Viena kita būna nukreipiama į Leningrado Šiaurės tautų institutą, bet greitai tampa nėsčios ir dažniausiai šio instituto nebaigia. Visą laiką Petropavlovskėje gyvenanti ukrainietė liūdnai prognozavo, kad koriakų tauta išnyks per vienos kartos amžių, kai išmirs klajojantys senoliai. Panašus likimas tikriausiai laukia ir kitų, anksčiau paminėtų, šiaurės tautų. Vis prisimenu Petios akis: „padėk man, paimk“...

Tai ir viskas apie patyrimą, įgytą keliaujant po Sibirą. Kartais kyla mintis, kad jeigu Sibiras būtų išlikęs neokupuotas, galbūt turėtume kažką panašaus į natūraliai susiformavusį biosferos poligoną ar net gamtos rezervatą. Kaip ir prieš kolonizavimą jame buvusios tautos ar etninės grupės gyventų sveikoje aplinkoje visavertį gyvenimą, darniai integruotą į tik joms tobulai suprantamą, gana rūsčią Šiaurės ir Tolumųjų rytų gamtą.

Veržiasi karštas purvas

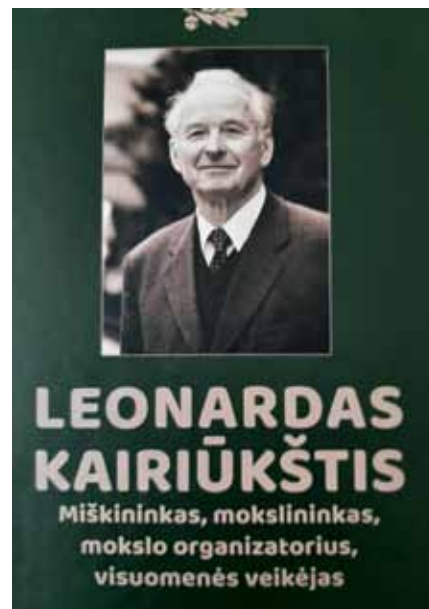
LEONARDAS KAIRIŪKŠTIS

Miškininkas, mokslininkas, mokslo organizatorius, visuomenės veikėjas

Dienos šviesą išvydo redakcinės kolegijos: Stasio Karazijos (sudarytojas), Julius Danusevičiaus, Antano Juodvalkio, Virgilijaus Mikšio, Vidmanto Verbylos knyga apie akademiko Leonardo Kairiūkščio gyvenimą bei mokslinę, organizacinę, visuomeninę veiklą. Šiais metais 174 puslapių knygą išleido leidykla „Lututė“. Leidinys iliustruotas LAMMC Miškų instituto, L. Kairiūkščio šeimos ir buvusių jo bendradarbių asmeninių archyvų nuotraukomis.

Knyga susideda iš keleto skyrių: Pratarinė (S. Karazija); Svarbiausios akad. Leonardo Kairiūkščio gyvenimo datos (S. Karazija); Vaikystė, jaunystė, mokymosi metai (V. Mikšys); Leonardo Kairiūkščio mokslinė veikla (A. Juodvalkis, S. Karazija); Leonardo Kairiūkščio organizacinė veikla (S. Karazija, A. Juodvalkis, J. Danusevičius); Leonardo Kairiūkščio atsiminimai; Prisiminimai apie akad. Leonardą Kairiūkštį; L. Kairiūkščio bibliografija. Skyriuje „Prisiminimai apie akad. Leonardą Kairiūkštį“ atsiminimais apie L. Kairiūkščio įvairiapusę veiklą dalinasi buvę bendradarbiai, bendražygiai įvairiose veiklos srityse: doc. dr. Julius Danusevičius, miškų urėdas Romanas Gaudiešius, miškų urėdas Antanas Hofmanas, miškų urėdas Rimantas Kapušinskas, LMA akademikas emeritas, prof. habil. dr. Stasys Karazija, prof. habil. dr. Andrius Kuliešis, LMA akademikas emeritas, prof. habil. dr. Albinas Kusta, miškų urėdas Vyngantas Mierkis, dr. Virgilijus Mikšys, LMA akademikas emeritas, prof. habil. dr. Kazimieras Ragulskis, prof. habil. dr. Juozas Ruseckas, dr. Vidas Stakėnas bei prof. habil. dr. Albertas Vasiliauskas.

Knygoje bibliografija suskirstyta į skyrius: Monografijos; Straipsniai, brošiūros, pranešimų konferencijose tezės; Išradimų autoriniai liudijimai; Rankraščiai (mokslinės ataskaitos ir disertacijos); Disertantų moks-

linis vadovas; Mokslinių darbų redaktorius bei Populiarūs straipsniai. Išdėstant pagal publikacijų metus, bibliografinėje rodyklėje iš viso yra 809 pavadinimai. Visa tai rodo, kokia įvairi ir plati buvo akademiko L. Kairiūkščio veikla, kuria jis garsino Lietuvos miškų mokslininkų pasiekimus, o tuo pačiu ir Lietuvą visame pasaulyje. Kaip pratarinėje pažymi S. Karazija, L. Kairiūkščio veikla parodo, kokia neeilinė asmenybė jis buvo – verta atminimo išsaugojimo miškininkų ir mokslininkų bendruomenėse. Būtent ši knyga ir prisidės, siekiant šio tikslo.

Vytautas RIBIKAUSKAS

Paukščių medžiokles prisiminus

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

AUTORIAUS nuotrauka

Karštą liepos pradžios dieną sėdžiu ant suolo svyruoklių beržų pavėsyje Kauno miesto pakraštyje prie mūsų šeimos daržo, o už nugaros, už kelių metrų mažo medelyno stambiame juodalksnyje Jokūbą kalbina karvelis keršulis: „Jokūūūbai, sūūūnau, duok strielbą greičiau – šausiu pačią. Bum...“. Ir taip kasmet nuo ankstyvo pavasario iki vasaros pabaigos. Karveliai keršuliai veda dvi jauniklių vadas, tai tas procesas užtrunka gana ilgai. O mano medelyne jiems yra puikios sąlygos lizdams krauti. Anoks ten tas lizdų sukimas – tarp šakų tankmės sukryžiuojami keli pagaliukai, kad tik kiaušiniai, kurių dažniausiai būna du, iš tokio menko lizdo neiškristų. Į po stambiais juodalksniais pasodintas paprastąsias eglės 1,5–3 m aukštyje esu iškiepijęs dygiosios eglės sidabrinės formos bei paprastosios eglės rutulines formas. Dabar labai tankūs rutuliai jau yra 1–2 m skersmens, o jų viduje yra prikritusių spyglių, alksnių lapų kuokštai. Paukščiui belieka tik įsibrauti į rutulio vidų, pasisukinėti ant sausų spyglių kuokšto, kad būtų erdvės patogiai tupėti perint kiaušinius, ir jokių būsto statybų nereikia. Dar daugiau, gali pasirinkti ar vaikus auginti mėlynajame (dygiosios eglės sidabrinės formos rutulys), ar žaliajame (paprastosios eglės rutulys) kambaryje. Tačiau, kiek pastebėjau, nė vienai eglės spyglių spalvai karveliai neteikia pirmenybės. Stebėjau tokiu keršulių jaukumu, kai vaikus išsiveda, visiškai nebudami artimos žmonių kaimynystės, kai dirbama ir darže, ir medelyne kartais visai prie pat lizdo. Tačiau visiškai suglumau, kai keršuliai šį pavasarį apsigyveno didžialapės kartuolės raizgalynėje prie mūsų namo durų. Lipant laiptais aukštesnio žmogaus galva pro lizdą praslenka pusmetro atstumu, o nuo atvertų durų iki gūžtos tik metras. Beje, koks ten lizdas: toje vietoje keletą metų perėjo juodasis strazdas – buvo pradėjęs lizdo remonto darbus ir šį pavasarį, tačiau juoduką išstūmė keršulis, kuris du kiaušinius sudėjo tiesiog ant strazdo lizdo pamatų. Sudėt sudėjo, mat, tai vyko anksti rytais, kai mažai varstomos durys.

Tačiau kai perint reikėjo ištisai tupėti lizde, paukščių nervai neišlaikė. Šylant orams, durys buvo varstomos vis dažniau ir ne visada atsargiai ir tyliai, tad paukščiai vis dažniau buvo išbaidomi iš lizdo ir galop jį paliko. Mano jaunystėje karveliai keršuliai, kurie pirmaisiais mano medžioklių metais buvo vieni iš pagrindinių medžioklės objektų, buvo daug atsargesni. Šūvio atstumu be didelio vargo galėjai priselinti tik prie žioplų ką tik skraidyti pradėjusių jauniklių.

Žiopli jaunikliai keršuliai...

Anksčiau karvelių keršulių, kaip ir daugumos kitų vandens ir pelkių paukščių, medžioklė prasidėdavo rugpjūčio 15 dieną. Kadangi keršuliai veda dvi jauniklių vadas, rugpjūčio viduryje kai kuriuose paukščių lizduose dar tupėdavo nepradėję skraidyti, o neretai dar ir visai maži jaunikliai. Todėl šių karvelių medžioklės sezono pradžia buvo nukelta į rugsėjo pirmąją, o medžioti juos galima iki gruodžio pirmosios.

Kai vos persiritęs per 16 metų, dar būdamas moksleiviu tapau medžiotuju, stirnų medžioti dar nebuvo leidžiama, o bemiškėse Suvalkijos lygumose sutikti kokį šerną galima buvo tik pasvajoti. Taigi, mano medžioklės karjera prasidėjo smulkiosios faunos medžiojimu. Melioracijos nepaliestuose laukuose buvo daug pelkučių, kur laikėsi antys, perkūno oželiai, vandens vištelės. Vieni iš pirmųjų mano medžioklės laimikių buvo ir karveliai keršuliai.

Vidurdieniais, kai iš durpyno prisišaudė ančių išsiskirstydavo miesto šauliai, o man pabosdavo žaisti su vandens vištelėmis, patraukdavau prie geležinkelio, kur tankiose karpytų eglės lajose slėpdavosi keršuliai. Pavasarį ir vasaros pradžioje melodingai ūbavę rugpjūčio antroje pusėje keršuliai dainuoti liaudavosi ir tik be saiko rijo žirnius ir kitų javų grūdus laukuose. O gūžius grūdų prisikimšę tiek, kad, paukštį nušovus, per snapą byrėdavo, ilsėtis saugiai įsitaisydavo tankiose eglės lajose. Laukuose, kur maitinasi, šie paukščiai baiktūs ir atsargūs. Sumedžioti juos gali tik kantriai

laukdamas gerai užsimaskavęs pasaloje. Tačiau eglių šakų tankynėje keršuliai jausdavosi saugiai ir medžiotoją dažnai prisileisdavo šūvio atstumu.

Plačiai išsikerojusios eglės prie geležinkelio savo tankiomis lajomis teikė prieglobstį daugeliui sparnuočių. Be keršulių eglėse gūžtas sukdamo šarkos, o senuose jų lizduose perėjo mažieji apuokai. Daug eglėse gyveno ir smulkųjų paukščių giesmininkų. Medžiojant, artinantis prie geležinkelio apsauginių želdinių, pirmos sunerimdavo šarkos. Jos tupėdavo aukščiausiai išsikūšusiose eglių viršūnėse ir pamatę medžiotoją garsiai čerkšdamos nerdavo žemyn iš savo stebėjimo bokštų, o, nuskridę pažeme kiek tolėliau, vėl sutūpdavo į medžių viršūnes. O keršuliai skirtingai nei šarkos slėpdavosi eglių lajų viduryje. Vis dėl to prie senų karvelių šūvio atstumu galėjai priselinti tik pirmomis medžioklės sezono dienomis. Seni paukščiai greitai suprasdavo, kad tankios eglių lajos juos patikimai saugo tik nuo vištvanagių, bet ne nuo medžiotojų. Artinantis šauliui, šie karveliai, garsiai plakdami sparnais į eglių šakas, pakildavo iš medžių ir, kaip šarkos, nuplasnoję pažeme išilgai apsauginių želdinių juostos šimtą kitą žingsnių, vėl pasislėpdavo šakų tankmėje. Galėjai juos persekioti keletą kilometrų, taip ir neturėdamas galimybės iššauti. Tačiau neseniai skraidyti pradėję jaunikliai karveliai būdavo daug žioplesni ir nesiorientuodavo nuo ko reikia sprukti plasnojant sparnais, o nuo ko slepiantis tankioje šakų raizgalynėje. Priėjus medžiotojui, jaunikliai dažniausiai pasilikdavo tūnoti įsibrukę plonų eglės šakų tankmėje ir tik naiviai kraipydavo savo kvailas galvas. O kai sumodavo skristi, tai ilgai kapanodavosi sparnais kliūdami šakų tankynėje ir tapdavo lengvu taikiniu, kad ir neprityrusiam šauliui. Nepatyrę buvo paukščiai, tačiau toks pat buvau ir aš, pradedantis medžiotojas. Tačiau laikui bėgant, tobulėjo ir paukščiai, ir šaulys. Rugsėjį ir spalį žioplių keršulių jau nebūdavo, bet vis vien pavykdavo vieną kitą sumedžioti.

...ir jaukūs apuokai

Persekiodamas keršulius eglėse aptikdavau daug mažųjų apuokų. Buvo įdomu šiuos naktinius paukščius stebėti dienos šviesoje. Paukščiai žmogų prisileisdavo tiek, kad ranka galėjai juos paliesti.

Mažasis apuokas

Keršulis

Tupėdavo jie dažniausiai ant apatinių horizontaliai nusidriekusių storų eglių šakų neretai žmogaus ūgio aukštyje. Kai priartėdavai prie slapuko per trejetą žingsnių, apuokas kažkaip išsitempdavo, prispausdamas prie kūno šiaip jau papurusias plunksnas, pastirdavo, pailgėdavo, kartais net kiek išsilenkdavo, tapdamas labai panašus į nulaužtą sausą šaką. Skristi apuokai pakildavo tik tada, kai specialiai juos išbaidydavai. Nuskrisdavo pažeme keliolika metrų ir vėl įsitaisydavo ant storos žemutinės eglės šakos. Pro ausuotuosius praeidavau jų neišbaidęs, o tik stabtelėdamas pasigrozėti sutemų medžiotojais. Tačiau kartais smalsu būdavo patikrinti, kiek ilgai paukštis kentės apsimesdamas sausa šaka ir kiek arčiausiai prisileis žmogų. Kai tiesdavai

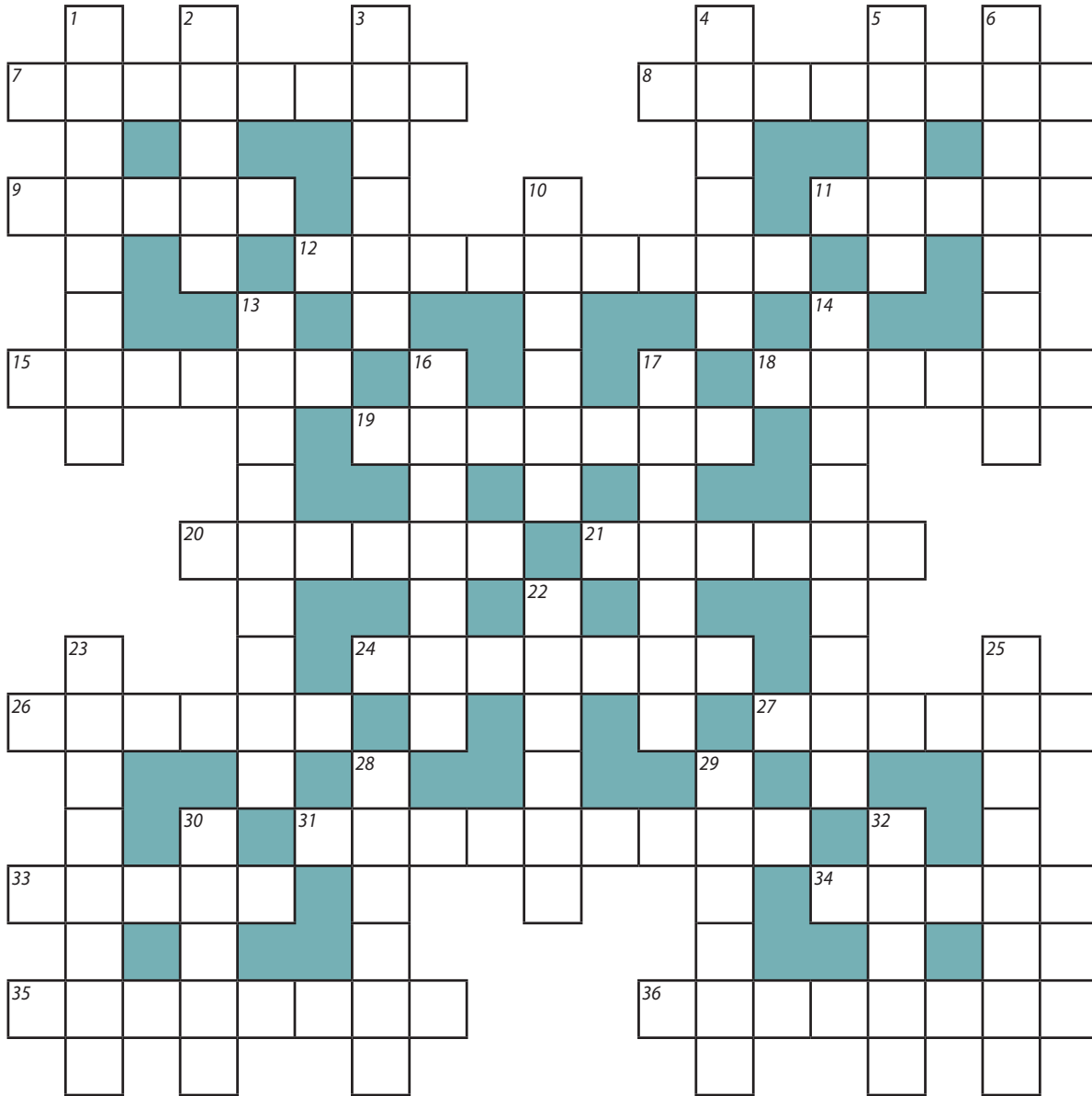
ranką prie žemai tupinčio paukščio, apuokas pakildavo ranka jo nepasiekus per pusmetrį ar dar mažiau. Vienas kiek aukščiau tupėjęs apuokas nuskrido tik tada, kai jo krūtinės plunksnas paliečiau šautuvo vamzdžiais.

Mažųjų apuokų aptikdavau ir durpyno krūmynuose, kur viena kita jų pora perėdavo taip pat senuose šarkų lizduose. Kartą vieną pamačiau tupintį susiraizgiusiuose karklų krūmo stiebuose nusvirusiuose virš vandens. Kai sustojau ant durpinės krašto, paukštis tupėjo gal metrą žemiau mano kojų ir jo uodega vos nesiekė vandens. Stovėjau gan ilgai grožėdamasis paukščiu, o apuokas nė neketino nuskristi. Šiaip jau, durpynas buvo balinių pelėdų karalija.

ALGIRO JASILIONIO piešinys

Daržų ir pievų augalai

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: 1. 120 cm aukščio atsparus daugiametis augalas (*Heliopsis*). 2. Kaimas Alytaus rajono savivaldybėje, 3 km į pietryčius nuo kelių Alytus–Merkinė sankryžos. 3. Bervidinių šeimos dažnas pakelių augalas. 4. Nedidelė medžių, krūmų grupė. 5. Kimbanti augalo sėkla. 6. Varpinių šeimos pašarinis augalas, daržų piktžolė. 10. Didelis šakotas laukinis ir dekoratyvinis augalas, kurio vaisių dėžutės atsiverdamos sprogstą ir spriegia sėklas. 13. Lūpažiedžių šeimos vaistinis, medingas augalas. 14. Vėdryninių šeimos nuodingas, dažinis, medingas augalas (*Delphinium*). 16. Gegužraibinių šeimos saulėtų šlaitų augalas. 17. Saulašarinių šeimos nedidelis siūliškas, truputį šakotas vabzdžiaėdis augalas. 22. Viksvuolinių šeimos standi, šiurkšti, prasta pašarinė žolė. 23. Vazoninė gelė į saulutę panašiais žiedais. 25. Vėdryninių šeimos nuodingas, vaistinis plaukuotas augalas žvaigšdiškais žiedais, graži laukinė gelė. 28. Lūpažiedžių šeimos nemalonaus kvapo augalas. 29. Varpinių šeimos augalas staciū ar laužtiniu stiebu. 30. Stepukinių šeimos mėlynai žydinti darželių gelė žiemojančiais lapais. 32. Graižaziedžių šeimos piktžolė, dar vadinama kiaulpiene.

Horizontaliai: 7. Erškėtinių šeimos augalas, auginamas sodybose, soduose, miestų želdiniuose, kapinėse. 8. Guveininių šeimos rudadumblis, paplitęs Baltijos ir Šiaurės jūrose, Atlanto vandenyno šiaurėje. 9. Plonas audinio sluoksnis, jungiantis ar dengiantis kurią nors organizmo dalį. 11. Visžalė mirtinių šeimos gelė, kilusi iš Viduržemio pajūrio. 12. Guobinių šeimos medis, paplitęs Europoje, Azijoje ir Šiaurės Amerikoje. 15. Lašų pavidalo krituliai. 18. Aralijinių šeimos vijoklinis miškų ir dekoratyvinis augalas. 19. Sausmedinių šeimos augalas, pavadintas Greifsvaldo universiteto profesoriaus, botaniko garbei. 20. Vandens riešutas. 21. Kerpė brūkšniuotu vaisiakūniu. 24. Bastutinių šeimos laukinė, prieskoninė žolė. 26. Sodininkų nemėgstama, įkyri piktžolė, nes ji sugeba ataugti iš smulkių šaknies fragmentų, seniau liaudies medicinoje buvo vartojamas podagrai gydyti. 27. Salierinių šeimos dažnas pievose augantis augalas, genties augalai yra kai kurių drugių vikšrų (pvz., dvitaškio pelėdgalvio (*Amphipyra tragopoginis*)) mitybinis augalas. 31. Bervidinių šeimos smulkiai plaukuotas ir šeriuotas nuodingas augalas. 33. Cheminis elementas, žymimas Y. 34. Miglinių šeimos daugiametė, kupstus sudaranti, retai ilgus šakniastiebius išauginanti žolė (*Trisetum*). 35. Astrinių šeimos vaistinis augalas. 36. Dainuojamasis žaidimas ir taip pat vadinama aguona birulė.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2024 m. Nr. 6, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Facelija. 2. Rakys. 3. Gludas. 4. Akenis. 5. Miglė. 6. Barkūnas. 10. Nuodai. 13. Šalavijas. 14. Pakalnutė. 16. Kartenė. 17. Stiebas. 22. Žiedas. 23. Vaivoras. 25. Gaisrena. 28. Laužas. 29. Plautė. 30. Lapas. 32. Raugė. **Horizontaliai:** 7. Rasakila. 8. Uksminas. 9. Kežys. 11. Plukė. 12. Šalpusnis. 15. Ajeras. 18. Laukas. 19. Radasta. 20. Avietė. 21. Sedula. 24. Indigas. 26. Lauras. 27. Atolas. 31. Raktažolė. 33. Godas. 34. Gaurė. 35. Pataisas. 36. Strugena.

PONSSE

Patikrinta, patikima ir ištikima pagalbininkė
miškininkystės versle – medkirtė

PONSSE ERGO 8W

Kuo ypatinga medkirtė PONSSE ERGO 8W?

- Perkamiausia PONSSE mašina pasaulyje;
- Stačių šlaitų ir sudėtingų reljefų nugalėtoja;
- Pasižymi puikia reputacija retinimo ir regeneracinio kirtimo plotuose;
- Efektyvi net pačiomis ekstremaliausiomis oro sąlygomis.

Sužinokite daugiau

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 610 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

Baltic Agro
MACHINERY

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Grandininiai pjūklai su charakteriu

Susipažinkite su mūsų medžių priežiūros grandininiais pjūklais

Kokios užduotys jūsų laukia medžių viršūnėse? Kiekvienas mūsų medžių priežiūrai skirtas grandininis pjūklas pasižymi tam tikromis charakteristikomis - taip pat kaip ir jūs. Greitas pjovimas, ypatingas pjūvių tikslumas ar nepriekaištingas manevringumas - rinkitės kas svarbiausia jums.

Daugiau informacijos husqvarna.lt